

Yhteistyöllä vesistöt kuntoon Ikaalisten reitillä

VIRVE RINNOLA | ANNE MÄKYNEN



Yhteistyöllä vesistöt kuntoon Ikaalisten reitillä

VIRVE RINNOLA
ANNE MÄKYNEN

RAPORTTEJA 55 | 2019

YHTEISTYÖLLÄ VESISTÖT KUNTOON IKAALISTEN REITILLÄ

Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Taitto: PunaMusta Oy

Kansikuva: Anne Mäkynen

Kartat:

Painotalo: PunaMusta Oy

ISBN 978-952-314-832-1 (PDF)

ISSN-L 2242-2846

ISSN 2242-2854 (verkkojulkaisu)

URN:ISBN:978-952-314-832-1

www.doria.fi/ely-keskus

Sisältö

1. Tiivistelmä.....	3
2. Hankkeen tausta ja tavoitteet.....	4
Ikaalisten reitti pilottialueena	4
Yksi hanke, monta tavoitetta.....	4
3. Hankkeen osapuolet ja menetelmät.....	6
ELY-keskuksen ja Pirkanmaan liiton välinen yhteistyö.....	6
Hankkeen ja kuntien välinen yhteistyö	6
Hankkeen ja muiden sidosryhmien välinen yhteistyö	6
4. Hankkeen tulokset	7
4.1. TP1. Vapaaehtoinen vesienhoito-organisaatio	7
4.1.1. Vapaaehtoisen vesienhoito-organisaation perustamisen esittely	7
4.1.2. Tausta-ajatuksista toimintamallin selvitykseen.....	7
4.1.3. Toteutetut toimenpiteet.....	8
4.1.4. Saavutetut konkreettiset tulokset	8
4.1.5. Johtopäätökset	9
4.2. TP2. Toimintaohjelma	10
4.2.1. Toimintaohjelman esittely	10
4.2.2. Toteutetut toimenpiteet	11
Menetelmät.....	11
Purot.net yhteiskirjoitusalue	11
Työpajoista potkua toimintaohjelmaan	12
Ensimmäisestä neuvottelukunnan kokouksesta käynnistyi toimintaohjelman laadinta.....	13
4.2.3. Saavutetut konkreettiset tulokset	15
4.2.4. Johtopäätökset	16
4.3. TP 3. Fyysinen malliverkosto	17
4.3.1. Fyysisen malliverkoston esittely	17
4.3.2. Toteutetut toimenpiteet ja saavutetut konkreettiset tulokset.....	17
4.3.3. Johtopäätökset	17
4.4. TP 4. Sähköinen malliverkosto	17
4.4.1. Sähköisen malliverkoston esittely	17
4.4.2. Toteutetut toimenpiteet	19
4.4.3. Saavutetut konkreettiset tulokset	19
4.4.4. Johtopäätökset	20
4.5. TP 5. Joukko- ja kansalaisrahoitus	20
4.5.1. TP 5. Joukko- ja kansalaisrahoituksen / osallisuushalukkuuden selvittämisen esittely	20
4.5.2. Toteutetut toimenpiteet.....	20
Maksuhalukkuus	20
4.5.3. Saavutetut konkreettiset tulokset	21
4.5.4. Johtopäätökset	22
5. Hankkeen vaikuttavuus	23

6. Viestinnän toteutuminen ja tulokset.....	24
6.1. Viestintäsuunnitelman toteutuminen	24
6.2. Viestinnän laadullinen ja määrällinen arviointi	24
6.3. Toteutetut tilaisuudet ja hankeviestintä	26
Tapahtumat ja mediahuomio	26
7. Tulosten kestävyys ja hyödyntäminen	28
Ikaalisten reitin vesienhoidon neuvottelukunta.....	28
Ikaalisten reitin vesienhoidon toimintaohjelma.....	28
Sähköinen malliverkosto	28
Maksuhalukkuus osana osallisuushalukkuutta.....	29
8. Talous	29
9. Suositukset tulevia hankkeita ja ohjelmia varten	30
10. Johtopäätökset hankkeesta ja päätuloksista	32
11. Liitteet.....	33
Liite 1: Ikaalisten reitin vesienhoidon neuvottelukunnan yhteistyösopimus.....	33

1. Tiivistelmä

Tämä raportti käsittelee Yhteistyöllä vesistöt kuntoon Ikaalisten reitillä -hanketta, joka toteutettiin 1.9.2017 – 31.12.2019. Hanke toteuttaa osaltaan Suomen vesienhoidon ja merenhoidon toimenpideohjelmia, joissa esitetään toimet vesien hyvän tilan saavuttamiseksi. Hanke on luokiteltu viestintä- ja verkostoitumishankkeiden kategoriaan, jolla tuetaan mm. vesistökuunnostusverkostojen syntyä ja toimintaa.

Hankkeen toteutuksesta vastasi Pirkanmaan ELY-keskus ja hankekumppanina toimi Pirkanmaan liitto. Hanke toteutettiin yhteistyössä laajan sidos-

ryhmäverkoston kanssa, johon lukeutuivat muun muassa alueen kunnat, Suomen Metsäkeskus, vesistöjen käyttäjät, yritykset, yhdistykset, kuten vesiensuojeluyhdistykset ja MTK.

Ympäristöministeriö on rahoittanut hanketta 81 970 eurolla (päätös 8.9.2017 YM 54/481/2017).

Haluamme kiittää kaikkia hankkeen sidosryhmiä, asiakkaita ja muita kumppaneita yhteisestä ja antoisasta hankeajasta sekä erittäin hyvistä tuloksista.

Teimme yhdessä pirkanmaalaista vesienhoidon historiaa!

2. Hankkeen tausta ja tavoitteet

Ikaalisten reitti pilottialueena

Ikaalisen reitti on yksi keskeinen vesistöalue Pirkanmaalla (Kuva 1). Ikaalisen reitin vedet ovat kuitenkin keskimääräistä huonommassa tilassa verrattaessa Pirkanmaan muihin vesistöihin. Hankkeen kohdealueeksi Ikaalisten reitti valikoitui erityisesti vesistön tilan takia, mutta valintaan vaikuttivat myös alueen poikkeuksellisen virkistyskäyttöarvo sekä valtakunnallisestikin merkittävät raakkujoet. Ikaalisten reitti on vesistö- ja kuormitusnäkökulmastaan ikään kuin Pirkanmaa pienoiskoossa ja näin ollen alue sopi mainiosti pilottialueeksi.

Yksi hanke, monta tavoitetta

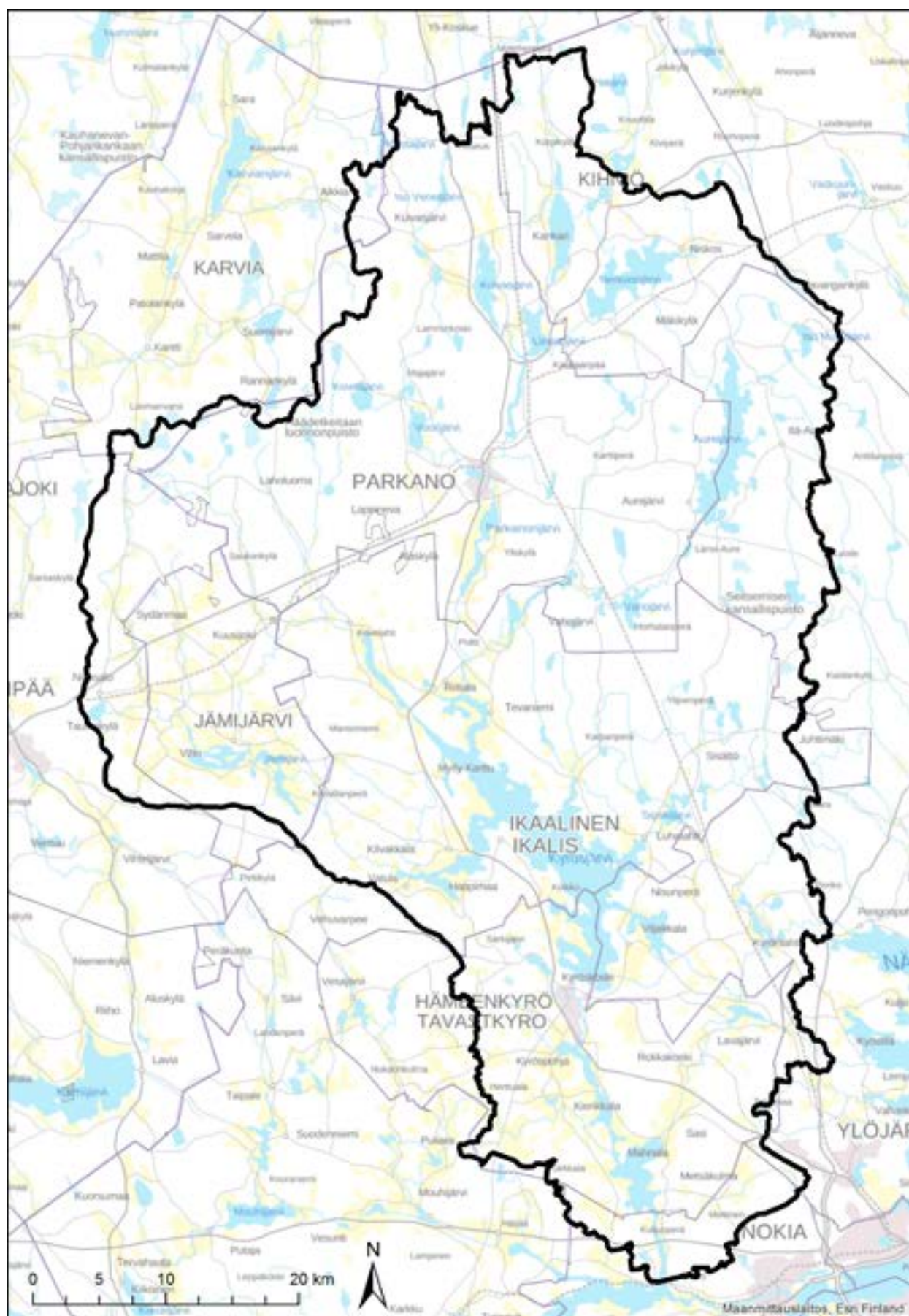
Hankkeen päätavoitteena oli perustaa Ikaalisten reitin alueelle vapaaehtoinen vesienhoito-organisaatio, jonka toiminta pyrittiin vakauttamaan. Tavoitteena oli, että organisaation jäseninä olisi laajasti alueen eri toimijoita. Tavoitteena oli myös laatia alueelle vuoteen 2027 ulottuva toimintaohjelma. Kaiken kaikkiaan alueen toimijoita pyrittiin kannustamaan vesienhoitotyöskentelyyn ja sitouttamaan heitä hanketoimintaan. Hankkeessa otettiin käyttöön vesienhoidon neuvottelukuntamalli, joka

on tulevaisuudessa monistettavissa ja jalkautettavissa myös muilla Pirkanmaan vesistöalueilla.

Alueelle oli tavoitteena tehdä myös vesiensuojelurakenteiden malliverkosto, joka tulisi nähtäville paikkatietoon perustuvana verkkoalustana. Tämän lisäksi malliverkoston kunnostuskohteille oli tarkoitus laatia kohdekuvaustauluja, jotka toimisivat tulevaisuudessa esimerkkeinä kunnostusta suunnitteleville. Hankkeessa oli myös tarkoitus selvittää toimijoiden maksuhalukkuutta testaamalla erilaisia joukko- ja kansalaisrahoituksen menetelmiä kunnostuksen toteuttamiseksi. Resurssien riittämättömyyden takia Ympäristöministeriön (myöhemmin YM) kanssa sovittiin, että maksuhalukkuutta testattaisiin. Käytännössä Pirkanmaan ELY-keskus teetti amk-opinnäytetyön, jossa testattiin teoriassa maksuhalukkuutta osana osallisuushalukkuuden selvittämisessä.

Hankesuunnitelman mukaiset toimenpiteet olivat tiivistettynä seuraavat:

- **TP 1. Vapaaehtoinen vesienhoidon organisaatio**
- **TP 2. Toteuttamisohjelma**
- **TP 3. Fyysinen malliverkosto**
- **TP 4. Sähköinen malliverkosto**
- **TP 5. Joukko- ja kansalaisrahoitus**



Kuva 1. Hankealueena Ikaalisten reitin valuma-alue.

3. Hankkeen osapuolet ja menetelmät

Pirkanmaan ELY-keskus toimi vastuullisena hanketoteuttajana ja Pirkanmaan liitto oli hankekumppani.

ELY-keskuksen ja Pirkanmaan liiton välinen yhteistyö

Pirkanmaan liitto oli vahvasti mukana paikkatietoperusteisen malliverkon suunnittelussa. Liitto vastasi hankkeessa teknisestä toteutuksesta, jossa vesienhoidon toimenpiteet ja suunnitteilla olevat hankkeet tietoineen esitetään helppokäyttöisessä, asukkaita ja muita sidosryhmiä palvelevassa digitaalisessa kartassa osana Pirkanmaan liitossa kehitettyä aluetietopalvelua.

Hankkeen ja kuntien välinen yhteistyö

Hanke rajoittui kymmenen kunnan alueelle, Pirkanmaan sekä Satakunnan maakuntien alueella: Hämeenkyröön, Jämijärvelle, Ikaalisiin, Parkanoon, Kihniöön, Kankaanpäähän, Karviaan, Virtoihin, Ylöjärvelle sekä Nokialle. Kunnat suhtautuivat alusta alkaen myönteisesti hankkeeseen. Työn alussa käytiin kahdenkeskisiä keskusteluita useimpien kuntien ympäristöviranomaisten kanssa ja kartoitettiin heidän ajatuksiaan vesienhoidosta, hankkeesta sekä tarpeista. Haastattelumateriaaleja hyödynnettiin vapaaehtoisuuteen perustuvan organisaation suunnittelussa. Kuntien kanssa tehtiin myös loppuvuodesta 2018 yhteinen päätös, että Ikaalisten reitin vesienhoidon neuvottelukunta perustetaan ja että ensimmäisenä vuonna kokouksia on ympäri hankealuetta. Samalla sovittiin, että vuodesta 2020 alkaen otetaan käyttöön isäntäkuntamalli, jossa vuosittain vaihtuva kunta tai kaupunki hoitaa esimerkiksi kokousjärjestelyt.

Hankkeen ja muiden sidosryhmien välinen yhteistyö

Hankkeessa tehtiin yhteistyötä laajan sidosryhmäverkoston kanssa, johon lukeutuivat alueen kuntien lisäksi muun muassa Suomen Metsäkeskus, Luonnonvarakeskus, yrityksiä, vesistöjen käyttäjiä, eri alojen yhdistyksiä, kuten osakaskuntia, suojeluyhdistyksiä ja kyläseuroja, sekä MTK. Kuten kuntien viranhaltijoita, myös lukuisia muita sidosryhmiä haastateltiin. Lisäksi teetettiin alkukevällä 2018 verkkokysely, jossa kerättiin tietoa vesienhoitoon liittyvistä ajatuksista sekä uuden vesienhoito-organisaation tarpeista ja rajoituksista.

Osa hankkeen kustannuksista tuli kattaa yksityisellä rahoituksella, joka sisälsi sekä talkootyötä että suoraa rahoitusta. Talkootyötä hanke keräsi eri tapahtumissa, joissa tavalliset vesienhoidosta kiinnostuneet henkilöt lahjoittivat aikaansa ja osallistuivat tätä kautta hankkeeseen. Tämän lisäksi hankkeeseen kerättiin ulkopuolista rahoitusta, jolla katettiin hankkeen kuluja, joista keskeisin oli Ikaalisten reitin hankkeen oma tiedotuslehti. Lehdessä esiteltiin hanketta ja neuvottelukuntatyötä sekä julkaistiin kirjoituksia kutsutuilta tahoilta (esim. kunnat, yhdistykset, yritykset, maakuntien liitot ja asukkaat/mökkiläiset). Kirjoitukset käsittelivät mm. vesiensuojelua, vesien merkitystä eri näkökulmista sekä vesistökunnostuksia ja -menetelmiä. Seuraavat tahot antoivat rahallisen tukensa hankkeelle: Nordkalk OY AB, Kantri ry, Ylöjärven kaupunki, Suomen metsäkeskuksen Metsäbiotaloutta kestävästi Pirkanmaalla -hanke, Leppäkosken sähkö, Kyröskosken Voima Oy, Ikaalisten kaupunki, SLL Pirkanmaa, KVVY OY, Parkanon kaupunki, Hämeenkyrö kunta, Yhteinen Aurejärven me ry, Mhy Kihniö-Parkano, Avokaivin Ajokaivin Oy, Insinööritoimisto Lassinaro OY, Kankaanpään kaupunki, Ympäristötekniikan insinööritoimisto Jami Aho, Käymäläseura Huussi ry, Urakointi Annala Juhani Ky sekä Rudus OY. Hanketta tukeneiden tahojen nimet julkaistiin hankkeen tiedotuslehdessä kiitoksena vesiensuojelutyön tukemisesta ja myös rohkaisten muitakin osallistumaan ja antamaan panoksensa tulevaisuuden vesiensuojelutoissa.

4. Hankkeen tulokset

Hankkeen tulokset ovat esitetty alla hankesuunnitelman mukaisesti toimenpide kerrallaan. Toimenpiteet toteutettiin hankesuunnitelman mukaisesti lukuun ottamatta joukkorahoituksen testaamista. Tämä toimenpide päätettiin toteuttaa opinnäytetyönä. Rahoittajan kanssa sovittiin, että joukkorahoituksen testaamisesta luovutaan resurssien vähäisyyden vuoksi ja selvitetään maksuhalukkuutta osana osallisuushalukkuutta vesienhoidossa.

4.1. TP1. Vapaaehtoinen vesienhoito-organisaatio

4.1.1. Vapaaehtoisen vesienhoito-organisaation perustamisen esittely

Hankkeen päätoimenpiteenä oli perustaa lkaalisten reitin valuma-alueelle toimintakykyinen ja pysyvä vapaaehtoinen organisaatio, jonka avulla paikalliset tahot sitoutuisivat yhteisiin vesienhoidon tavoitteisiin. Organisoituminen tehostaisi konkreettisten vesienhoidon toimenpiteiden toteutumista muun muassa hankkeistamalla ja hyödyntämällä erilaisia rahoitusmahdollisuuksia.

4.1.2. Tausta-ajatuksista toimintamallin selvitykseen

Toimenpiteen toteutumisen kannalta oli tärkeää luoda verkosto, joka on rakenteellisesti tasa-arvoinen, jolla on selkeä tavoite, ja joka edistää luottamuksen syntyä sekä sitoutumista ja yhteistyöhalua. Vapaaehtoisen vesienhoidon organisaation toimintamallia valittaessa hyödynnettiin esimerkiksi Pyhäjärvi-instituutin, KVVY ry:n sekä Vanajavesikeskuksen kokemuksia. Hankkeen käynnistyessä tutkittiin monipuolisesti erilaisia toimintamalleja, kuten yhdistys, verkosto ja neuvottelukunta.

Tutkittaessa eri vaihtoehtoja hankkeessa asetettiin eräitä taustaoletuksia. Eräs niistä oli, että hankkeen loputtua organisaatio kokoontuisi säännöllisesti esimerkiksi kaksi kertaa vuodessa. Organisaation apuna ajateltiin myös olevan sihteeristö tai muu vastaava työryhmä, joka kokoontuisi suh-

teellisen usein, esimerkiksi kerran kuukaudessa ja tekisi taustatyötä organisaation avuksi. Hankkeessa myös ajateltiin, että vaikka toiminta perustuisi vapaaehtoisuuteen, tulisi toimintaan sitoutua jonkin tasoin sopimuksin. Organisaatiomallin arvioinnissa haluttiin myös selvittää organisaation mahdollisuutta toimia rahoituksen hakijana.

Uudelle organisaatiolle asetettiin joitakin tavoitteita hankkeen alkumetreillä. Sen haluttiin toimivan linkkinä alueen toimijoiden välillä. Organisaation jäsenistöltä/toimijoilta toivottiin vahvaa alueellista tuntemusta ja halua vaikuttaa alueen vesistöjen tilaan. Organisaatiolle toivottiin laajapohjaista jäsenistöä, jossa olisi mukana ainakin alueen kunnat, ELY-keskus, osakaskuntia, kalatalousalueita, yhdistyksiä, kuten vesiensuojeluyhdistyksiä, alueen yrityksiä (esimerkiksi turvetuotantoyhtiöt ja voimalaitokset) ja Suomen Metsäkeskus.

ELY-keskuksen roolina nähtiin hankkeen toiminta-aikana eli vuosina 2018-2019 organisaatiomallin selvittäminen ja lopullisen valinnan tekeminen yhdessä kuntien kanssa. Lisäksi ELY-keskuksen roolina nähtiin uuden organisaation toiminnan käynnistäminen yhdessä eri sidosryhmien kanssa, toiminnan koordinointi, koolle kutsujana toimiminen ja toiminnan seuranta.

Hankkeessa nähtiin, että valitun organisaatiomallin tulisi olla riittävän keveä ja kustannuksia tulisi syntyä lähinnä kokousten valmistelusta, koolle kutsumisesta, matkakuluista ja tiedottamisesta. Pyrkimyksenä oli, että vapaaehtoisuuteen perustuvaa vesienhoitotyötä tehtäisiin osin ELY-keskuksen ja kuntien virkатыönä, osin vapaaehtoisvoimin. Tällainen toimintatapa edellyttäisi työaikaa ja ajatuksena olikin alusta asti, että puheenjohtajuus ja sihteerin työ vaihtuisivat vuosittain ja vastuun kantaisivat pysyvät tahot, kuten kunnat, joiden toiminta on jatkuvaa ja virkатыötä. Kuntien etuna on hyvä paikallistuntemus sekä yhteys paikallisiin, alueellisiin ja maakunnallisiin toimijoihin ja organisaatioihin sekä asukkaisiin.

Perustettavan organisaation toivottiin olevan kattava asiantuntija- ja yhteistyöverkosto, jolla olisi vuoropuhelua yli rajojen, kuten valtakunnallisen vesistökuunnostusverkoston kanssa. Sen tarkoitus oli lisätä vuoropuhelua toimijoiden välillä ja levittää tietoisuutta alueella.

4.1.3. Toteutetut toimenpiteet

Organisaatiovaihtoehtojen vertailu tehtiin keväällä 2018 Pirkanmaan ELY-keskuksen vesiyksikössä. Samoin laadittiin selvitys odotuksista Ikaalisten vesistöryhmälle. Selvitys perustui keväällä 2018 jo olemassa olevien vesienhoidon välittäjäorganisaatioiden haastatteluihin, kuten KVVY ry:n, Pyhäjärvi-instituutin sekä Vanajavesikeskuksen haastatteluihin ja muihin sidosryhmähaastatteluihin sekä laajaan Webropol-kyselyyn.

Analyysin jälkeen Pirkanmaan ELY-keskus ehdotti organisaatiomalliksi neuvottelukuntaa. Kunnat hyväksyivät ehdotuksen syksyllä 2018. Kutsut ja nimeämispyynnöt Ikaalisten reitin vesienhoidon neuvottelukuntaan lähetettiin lukuisille tahoille syksyllä 2018.

Neuvottelukunnan sisälle päätettiin luoda pienempi työryhmä, joka organisoii toimintaa ja valmistelee seuraavia neuvottelukunnan kokouksia. Työryhmä koostuu seuraavista tahoista: kaksi vuosittain vaihtuvaa kunta- ja yhdistysjäsentä, Pirkanmaan liitto, Satakuntaliitto, Kokemäenjoen vesistön vesiensuojeluyhdistys, MTK Ikaalinen, MHY Kihniö-Parkano, Pirkan kylät ry, Suomen metsäkeskus ja ProAgria ry. Vaihtuvien kunta- ja yhdistysjäsenten tarkoituksena on, että kunnat ja yhdistykset saavat osallistua työryhmään tasapuolisesti ja että ne si-

toutuvat neuvottelukunnan toimintaan. Pirkanmaan ELY-keskus toimii neuvottelukunnassa kokoonkutsujana, sihteerinä ja esittelijänä.

4.1.4. Saavutetut konkreettiset tulokset

Neuvottelukunta perustettiin 12.12.2018 Ikaalisten reitin vesienhoidon neuvottelukunnan perustamiskokouksessa Ikaalisissa (Kuva 2). Perustamiskokoukseen päättyi vuosien odotus organisaation perustamisesta ja siihen tiivistyi suuret odotukset tulevaisuuden vesienhoitoa kohtaan. Hanke teki pirkanmaalaista historiaa, sillä vastaavaa vapaaehtoisuuteen ja sopimukseen perustuvaa vesienhoito-organisaatiota ei ole Pirkanmaalla.

Neuvottelukunnan jäseniksi liittyi 66 erilaisista organisaatiota aina kunnista maakuntaliittoon, kyläyhdistyksistä vesiensuojeluyhdistyksiin sekä yrityksiin. Näin suuren ja heterogeenisen joukon yhteen saattaminen yhteistä tavoitetta varten on hienoa.

Hankkeessa muodostui konkreettinen malli, jolla neuvottelukunta voidaan perustaa. Neuvottelukunnan perustamiseen liittyvät asiakirjat, kuten yhteistyösopimus (Liite 1. Ikaalisten reitin vesienhoidon neuvottelukunnan yhteistyösopimus) hiot-



Kuva 2. Ikaalisten reitin vesienhoidon neuvottelukunta perustamiskokouksessa. Kuva: Anne Mäkynen

tiin hankkeen aikana juristin avulla tarkastellen esimerkiksi ELY-keskusten roolia tämän tyyppisessä organisoitumismallissa. Sopimus on sovellettavissa myös muihin myöhemmin perustettaviin neuvottelukuntiin Pirkanmaalla ja valtakunnallisesti. Jatkossa yhteistyösopimukseen voisi vielä päivittää, miten yhteistyösopimusta on mahdollisuus muuttaa ja miten toimitaan mahdollisessa jäsenen eropyyntötilanteessa. Hankkeessa laadittiin myös eropyyntölomake, joka on saatavissa hankkeen verkkosivuilta.

Kuvassa 3 on esitetty neuvottelukunnan rakenne perustamiskokouksessa. Neuvottelukunnan rakenne voi muuttua, koska yhteistyösopimus sallii sekä uusien jäsenten mukaan tulon, että myös eroamisen organisaatiosta. Kaaviosta voi nähdä, että Ikaalisten reitin vesienhoidon neuvottelukunnan rakenne on varsin monipuolinen ja eri sektorit ovat edustettuna monipuolisesti.

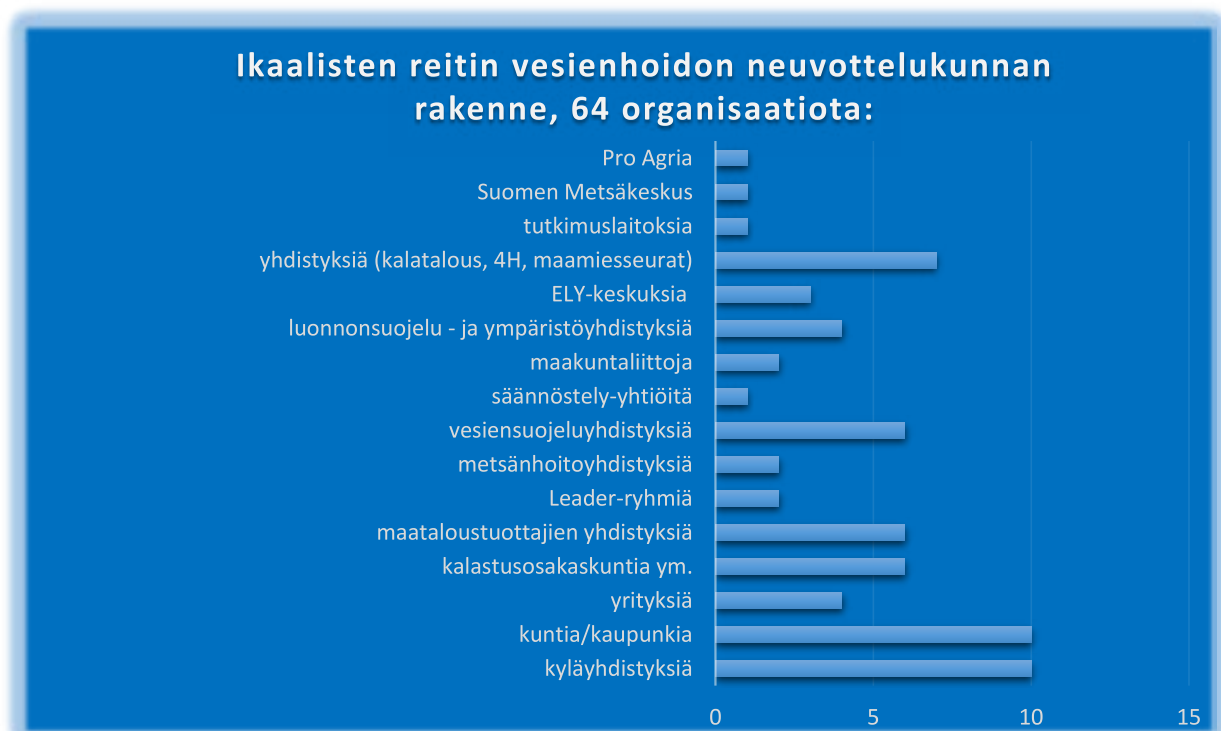
4.1.5. Johtopäätökset

Vapaaehtoisuuteen perustuvan vesienhoito-organisaation perustaminen pyrittiin toteuttamaan määrätietoisesti ja huolellisesti. Joulukuussa 2018 kirjoitettiin sopimus neuvottelukunnan perustami-

sesta eri tahojen kesken. Organisaatiomuodon valitseminen osoittautui haasteelliseksi, kun otettiin huomioon eri toimijoiden tarpeet, ELY-keskuksen viranomaisrooli sekä muun muassa yhdistyslainsäädäntö.

Kattavan pohdinnan ja juridisen taustaselvityksen jälkeen neuvottelukunta osoittautui tässä vaiheessa ainoaksi toimivaksi vaihtoehdoksi, vaikka ei suinkaan täydelliseksi ratkaisuksi. Esimerkiksi keväällä 2018 toimijoille suunnatussa kyselyssä suurin osa vastanneista toivoi organisaation mahdollistavan oman rahaliikenteen, mikä ei tässä vaihtoehdossa ole mahdollista. Toimenpide 1. kehitystyö on tiivistetty kuvaan 4.

Selvitystyö sopivan organisaatiomuodon löytämiseksi oli tarpeellinen ja laaja. Taustaselvitys vei paljon aikaa, mutta toisaalta se muodosti hyvän pohjan toimenpide 1. mukaiselle organisaation perustamiselle ja toiminnalle. Hankkeessa uskotaan, että kun asiat on kerran selvitetty tarkasti ja yhteistyösopimus on kehitetty pirkanmaalaisille olosuhteille, on toimintamalli monistettavissa muillekin Pirkanmaan vesistöreiteille. Vaikka aikaa kului selvitystyöhön, niin se oli hanketoimijoiden mielestä tarpeellista ja ajankäytöstä huolimatta hankkeessa käytettiin huomattava määrä hankeajasta neuvottelukunnan toiminnan vakiinnuttamiseen.



Kuva 3. Ikaalisten reitin vesienhoidon neuvottelukunnan rakenne perustamiskokouksessa 12.12.2018



Kuva 4. Organisaatiomallin valinta Ikaalisten reitille

4.2. TP2. Toimintaohjelma

4.2.1. Toimintaohjelman esittely

Toimintaohjelman laatiminen Ikaalisten reitille yhdessä paikallistahojen kanssa oli hankkeen toinen merkittävä tavoite. Sen laadinnassa pyrittiin noudattamaan ns. alhaalta ylöspäin-toimintatapaa, eli tärkeässä roolissa olivat paikallisten tahojen näkemykset ja kokemukset tärkeiksi koetuista kunnostuskohteista ja toimenpiteistä. Paikallisilla toimijoilla on usein arvokasta faktatietoa sekä ns. hiljaista tietoa, joka voi olla merkityksellistä kehitystyössä. Paikallisella kehittämisotteella toteutetulla ohjelmalla oletettiin olevan parhaimmat mahdollisuudet toteutua. Oletuksena oli, että kun ohjelmaa toteuttavat tahot olivat mukana jo suunnitteluvaiheessa, olisi sitoutuminen tuleviin hankkeisiin todennäköisempää. Toimintaohjelman sekä paremman kommunikaation avulla hankkeiden ja toimenpiteiden koordinoiminen toivottiin helpottuvan ja hankerahoi-

tuksien kohdistuvan yhä paremmin toimenpiteitä vaativille alueille.

Toimintaohjelma kytkeytyy tiiviisti valtakunnalliseen vesienhoidon 3. suunnittelukauteen, jonka aikana päivitetään Pirkanmaan vesienhoidon toimenpideohjelma (TPO) vuoteen 2027 saakka. Tämä on myös Ikaalisten reitin vesienhoidon toimintaohjelman toimenpiteiden tavoitevuosi. Toimintaohjelmassa on jo mietitty alueen haasteita ja onnistumisia vesienhoidossa, ja tietoa voidaan hyödyntää TPO:n laadinnassa.

Toimintaohjelma toteuttaa myös Kokemäenjoen vesistöalueen kattavan Vesivisio 2050:n tavoitteita. Vesivisio perustuu vesistöalueen yhteiseen ja kokonaisvaltaiseen näkemykseen vesivarojen, vesienhoidon ja kalatalouden tulevaisuudesta ja niihin vaikuttavista tekijöistä. Vision yhtenä tavoitteena on vesien hyvä tila, jota toimintaohjelma osaltaan konkreettisesti toteuttaa.

Pirkanmaan ELY-keskus tuotti toimintaohjelman RUSLE2015-eroosiomallilla sekä KOTOMA-mallilla (maatalouden vesiensuojelumenetelmien

kohdentaminen) aineistoa päätöksenteon tueksi erilaisten vesiensuojelutoimenpiteiden kohdentamiseen sekä jatkosuunnittelutyön tueksi. Aineiston avulla voidaan luotettavasti kohdentaa maatalouden vesiensuojelutoimenpiteet oikeisiin paikkoihin, mikä tuottaa vesiensuojelullisia tuloksia ja vastinetta käytetylle rahalle. Tällä on merkittävä vaikutus vesienhoidossa, koska suuri osa ravinnekuormituksesta muodostuu maataloudesta.

Vesienhoitohankkeiden vauhdittamiseksi alueella jalkautetaan toimintaohjelman kautta Ravinneneutraali kunta -hankkeen (RANKU) brändiä. Ravinneneutraali kunta -hankkeen tavoitteena on edistää kunnassa tai laajemmalla alueella muodostuvien orgaanisten ravinteiden kierrätystä mahdollisimman lähellä syntypaikkaansa. Ravinteita kierrättämällä voidaan vähentää mm. ympäristöön kohdistuvaa ravinnekuormitusta ja niiden aiheuttamaa vesistöjen rehevöitymistä.

4.2.2. Toteutetut toimenpiteet

Menetelmät

Tavoitteen toteuttaminen aloitettiin konkreettisesti vasta hankevuonna 2019, koska vuosi 2018 meni hankkeen päätavoitteen eli vesienhoito-organisaas-

tion suunnittelussa ja perustamisessa sekä muiden hanketavoitteiden toteuttamisessa.

Hankkeessa koettiin alusta asti, että vuorovaikutus eri toimijoiden kanssa ja läpinäkyvä toiminta sekä tehokas viestintä johtaisivat kohti haluttuja lopputuloksia. Tämän takia toimintaohjelman laatimiseksi valittiin strategia, jossa hyödynnettiin monenlaisia keinoja. Keskeisimpinä olivat työpajat ja niiden tulosten jatkotyöstäminen sekä viranomaisen ja lkaalisten reitin vesienhoidon neuvottelukunnan työryhmän yhteistyö. Toimintaohjelma eteni ja syveni pala palalta (Kuva 5).

Purot.net yhteiskirjoitusalue

Toimintaohjelmassa testattiin Purot.net yhteistyökirjoitusaluea, jonne perustettiin neuvottelukunnalle ilmainen wiki. Sieltä löytyi kaikki olennainen asia neuvottelukunnan toiminnasta sekä mahdollisuus keskustella, ideoida ja nostaa esiin asioita yhteiskäsittelyä varten. Jäsenistön toivottiin kirjoittavan wikiin myös omasta erityisosaamisesta, jota jäsenistö voisi hyödyntää mm. kunnostustoimenpiteitä tai hankkeita suunniteltaessa ja vertaistukea hakiessa. Samalla jäsenistö tulisi toisilleen tutuiksi ja yhteydenotto esimerkiksi wikin kautta olisi helpoa. Ajatuksena oli, että hankkeen loputtua wiki oli-



Kuva 5. Neuvottelukunta kuuntelee asiantuntijaluentoa ja suunnittelee työpajassa toimintaohjelman rakentamista
Kuva: Sami Moilanen



Kuva 6. Kuvankaappaus Purot.net-yhteistyöalustan Ikaalisten reitin vesienhoidon neuvottelukunnan wikistä

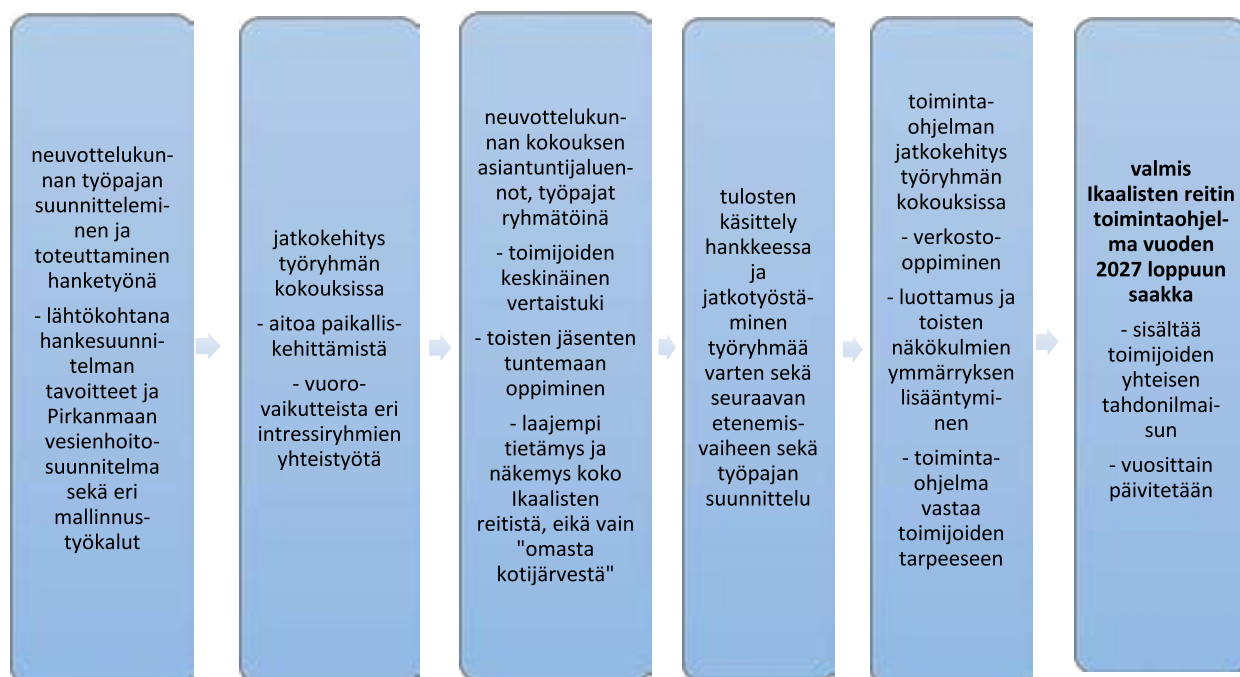
si kustannustehokas ja yksinkertainen tapa hoitaa neuvottelukunnan viestintää.

Keskustelu jäi virtuaaliympäristössä valitettavasti vähäiseksi, mikä ehkä selittyy ihmisten digitaalisella kuormituksella. Neuvottelukunnan jäsenille suunnatussa kyselyssä verkkopohjaiseen alustaan suhtauduttiin toisaalta neutraalisti tai jopa hieman positiivisesti. Koska neuvottelukunta on tarkoitettu pysyväksi organisaatioksi, olisi organisaation jäsenten hyvä ottaa kyseinen wiki tulevaisuudessa aktiiviseen käyttöön tai löytää toiminnalleen sopivampi, hallittava väline viestintään. Viestintä on aktiivisen toiminnan elinehto, ja sen oikea-aikaisuus

ja tehokkuus tärkeää. Viestintäasioissa neuvottelukunta on siis tulevaisuudessa suurten kysymysten edessä.

Työpajoista potkua toimintaohjelmaan

Vuoden 2019 aikana laadittiin yhteistyössä eri toimijoiden kanssa toimintaohjelma alla olevan kehittämisprosessin mukaisesti (Kuva 7). Tarkoituksena oli, että jokaisessa neuvottelukunnan kokouksessa viedään toimintaohjelmaa eteenpäin.



Kuva 7. Toimintaohjelman laatimisen prosessikuvio

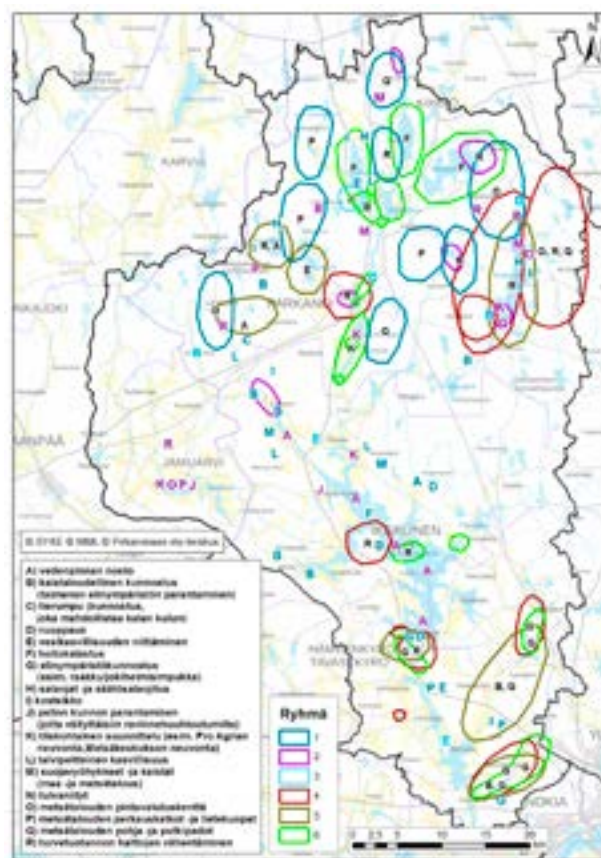
Ensimmäisestä neuvottelukunnan kokouksesta käynnistyi toimintaohjelman laadinta

Ensimmäisen kokouksen työpajassa aloitettiin toimintaohjelman laatiminen miettimällä ryhmissä kaikkia mahdollisia vesiensuojelu- ja kunnostuskohteita sekä vesistöissä että valuma-alueilla. Karttatarjoitus näytti paikkatieto-ohjelmaan vietynä oheiselta kartalta (Kuva 8).

Tuloksia jatkokesiteltiin viemällä ne paikkatieto- muotoon ja tekemällä niistä Excel-taulukko, joka esiteltiin työryhmälle. Saadun palautteen perusteella taulukkoa täydennettiin. Työryhmä kiinnitti huomiota siihen, että ehdotettujen toimenpiteiden priorisoinnissa on otettava huomioon vaikuttavuus ja tutkimustieto.

Neuvottelukunnan toisessa työpajassa jakaantui ryhmiin ja tutustuttiin esitettyihin toimenpidekohteisiin. Ryhmien piti täydentää kaikki mahdolliset tietonsa alla olevaan arviointitaulukkoon (Kuva 9). Näin saatiin tarkempia tietoja kaikista ehdote- tuista toimenpiteistä.

Kokouksen jälkeen Pirkanmaan ELY-keskuksessa rakennettiin malli, jonka avulla pystyttiin priorisoimaan ehdotetut kohteet. Tällöin ehdotetut koh- teet jaettiin kunnostuskohteisiin (vesistöissä) sekä vesiensuojelutoimenpiteisiin (valuma-alueella). Priorisointimallin kehityksessä oli mukana useita



Kuva 8. Työpajassa tuotetut vesiensuojelu- ja kunnostuskohteet.

Pirkanmaan ELY-keskuksen vesiyksikön asiantun- tijoita. Päävastuu oli vesitalousasiantuntija Anne Mäkysellä. Priorisointi perustui laajoihin VEMALA- kuormitusmallilla tehtyihin fosforin pitoisuus- ja

Kunta	Toimenpiteen toteutumisen tärkeys Melko tärkeä = 1 Erittäin tärkeä = 2 Ei tärkeä = jätä kohta tyhjäksi
Vesistö/ekologinen luokka sininen-erinomainen vihreä-hyvä keltainen-tydyttävä oranssi-välttävä punainen-huono	Milloin toteutus tulisi aloittaa (kiireellisyys)? 2019-2021 2022-2024 2025-2027 Jätä kohta tyhjäksi, jos et näe toteutusta tärkeäksi
Jo toteutuneet tai suunnitellut toimenpiteet (TPO:n seuranta)	Ehdotuksesi toimenpiteen rahoituksesta
Paikallisten esitys toimenpiteeksi	Onko toimenpidettä jo suunniteltu? Kyllä EOS = En osaa sanoa
Lisätietoa kohteesta/toimenpiteestä. Täydennä tietoa koh- teen tarkasta sijainnista, jossa toimenpide tulisi tehdä, onko se maa- vai metsätalousmaalla jne)	Onko hankkeella jo tiedossasi olevaa vetäjää/ ehdotus vetäjäksi Kyllä, kuka/mikä tah? EOS= En osaa sanoa
Pystyn vaikuttamaan toteutumiseen Jonkin verran = 1 Paljon = 2 En lainkaan = jätä kohta tyhjäksi	

Kuva 9. Toisen neuvottelukunnan kokouksen työpajan informaatiokehikko

KUNNOSTUSKOHTEET
(pistemäiset kohteet vesistöissä)

Ekologinen luokka	Pistemäärä (maks 15)
Erinomainen	1
Hyvä	3
Tyydyttävä	3
Välttävä	3
Huono	2
TPO_kohde	
Kohde osuu	3
Kohde ei osu	0
Pitoisuus P, µg/l	
0-20	0
20,01-30	1
30,01-50	2
50,01-100	3
100,01-	4
Aktiivisuus	
Heikko	1
Välttävä	2
Tyydyttävä	3
Hyvä	4
Erinomainen	5

VESIENSUOJELUTOIMENPITEET
(alueaiset kohteet, valuma-alueet)

Kuormitus_Metsä P, kg/km2/v	Pistemäärä (maks 19)
0,01-1,5	0
1,51-3	1
3,1-4,5	2
4,51-6	3
6,1-17,8	4
Kuormitus_Pelto, Pkg/km2/v	
0,01-10	0
10,01-20	2
20,01-40	4
40,01-60	6
60,01-80	8
80,01-117,07	10
Aktiivisuus	
Heikko	1
Välttävä	2
Tyydyttävä	3
Hyvä	4
Erinomainen	5

Kuva 10. Hankkeessa kehitetty vesiensuojelutoimenpiteiden priorisointimalli

kuormituslaskelmiin, tietoon ekologisesta luokituksesta, Pirkanmaan vesienhoidon toimenpideohjelmassa esitettyihin nimettyihin erityiskohteisiin sekä ehdotettujen toimenpiteiden aktiivisuuspisteisiin.



Kuva 11. Työryhmissä riitti keskusteluintoa.
Kuva: Katri Väänänen

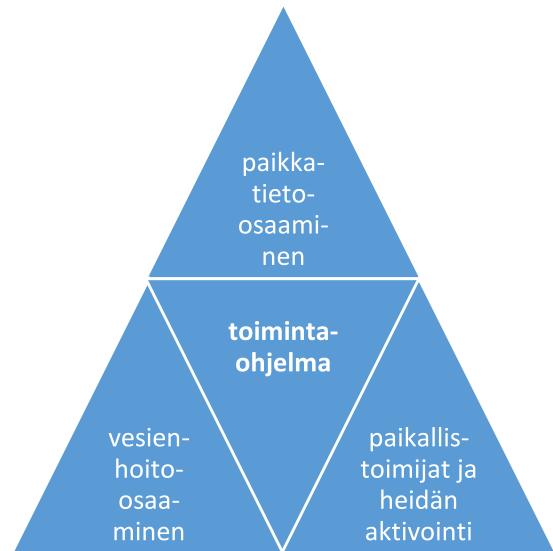
Esitetyt kunnostuskohteet ja vesiensuojelutoimenpiteet pisteytettiin alla olevan kuvan 10. mukaisesti.

Myöhemmässä vaiheessa päädyttiin siihen, että lkaalisten reitin toimintaohjelmaan ei esitetty varsinaista priorisointia yksityiskohtaisesti, vaan kohteet jaettiin **ajankohtaisiin hankkeisiin** ja **virtavesikunnostuksiin**, joiden toimenpiteitä puoltaa tutkitu tieto vesienhoidon tavoitteiden toteuttamiseksi. Näihin kohteisiin oli mietitty työpajassa mahdollisia toteuttaja- sekä rahoittajatahoja ja näissä kohteissa paikallinen aktiivisuus näyttäytyi positiivisena. Tämän lisäksi toimintaohjelmaan valittiin **ideointihankkeita**. Ne ovat kunnostuskohteita, joissa ei vielä ole paikallista aktiivisuutta, ja jotka eivät tutkitun tiedon perusteella ole vesienhoidollisesti kii-reellisempiä toimenpiteitä vaativia kohteita. Nämä kohteet voivat kuitenkin myöhemmin muuttua ajankohtaisiksi, mikäli paikallinen aktiivisuus lisääntyy niiden kohdalla merkittävästi.

Priorisointimalli osoittautui mielenkiintoiseksi ja suuntaa-antavaksi kehitysvälineeksi, sillä mallissa

pystytään huomioimaan paikallinen aktiivisuus, jota ilman vesiensuojelutoimenpiteitä ei ole mahdollisia toteuttaa.

Kolmannessa neuvottelukunnan kokouksessa (Kuva 11) toimintaohjelmaa työstettiin eteenpäin ja syksyllä neljännessä kokouksessa neuvottelukunnan jäsenet pääsivät jo testaamaan Ikaalisten reitin vesienhoidon toimintaohjelmaa paikkatietoon perustuvana tarinakarttana. Tämä oli hienoa, sillä lähes 40 vesienhoidon toimijaa testasi toimintaohjelmaa ja sen käytettävyyttä kattavasti eri laitteilla. Tämän pohjalta tehtiin mittava loppukiri, jotta tarinakartan käytettävyys kehittyisi entistä paremmaksi ennen hankkeen loppuseminaaria, jossa toimintaohjelma julkistettiin.



Kuva 12. Toimintaohjelman kivijalat.

4.2.3. Saavutetut konkreettiset tulokset

Toimintaohjelma valmistui aktiivisen yhteistyön ansiosta. Keskiössä olivat paikalliset vesienhoidon toimijat ja heidän näkemyksensä vesienhoidon tarpeista, mutta myös tutkittu tieto. Toimintaohjelman kehittäminen oli työlästä, koska sitä työstettiin monivaiheisesti ja paikallislähtöisesti työpajoja hyödyntäen. Toisaalta eri sidosryhmät toivat toimintaohjelmaan kokemuspohjaista tietoa ja voidaan olettaa, että kehitystyössä mukanaolo on sitouttanut toimijoita ohjelman konkreettiseen toteuttamiseen. Toimintaohjelman kehittäminen vaati paikallistoimijoiden aktivoimisen ja tarinakartan käytettävyyden testaamisen lisäksi vahvaa vesienhoito-osaamista

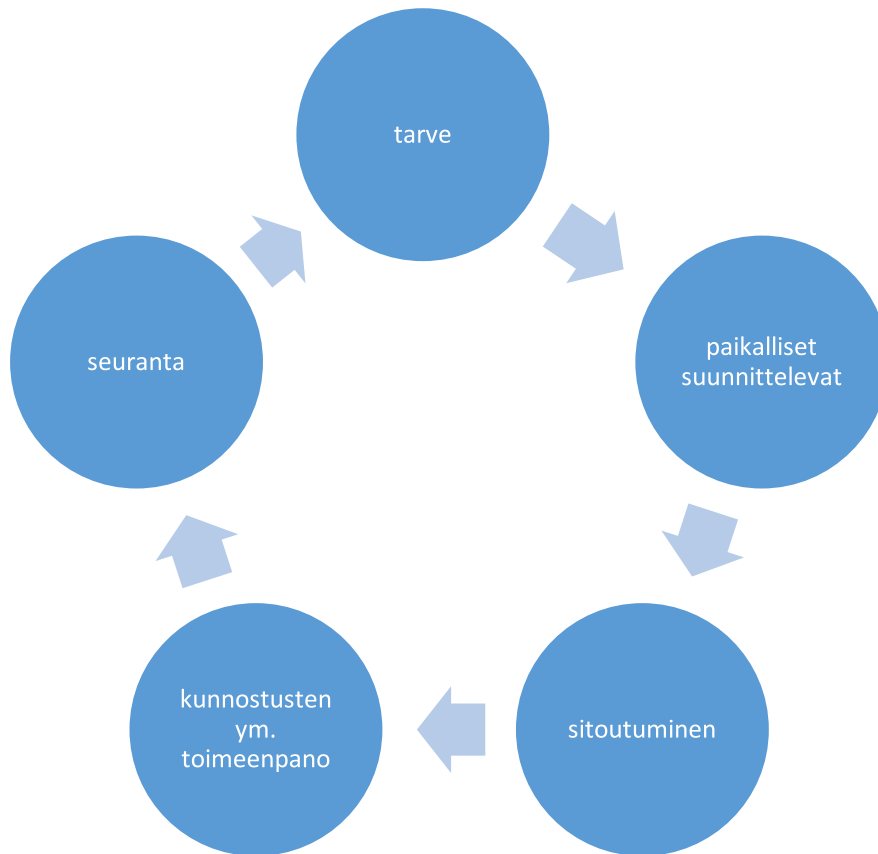
sekä paikkatietoasiantuntemusta, joita voidaankin pitää ohjelman kivijalkoina (Kuva 12).

Toimintaohjelman saavutettua muotonsa ja sisältönsä muodostui ajatus alueellisista toimeenpanoryhmistä, joita Ikaalisten reitillä voisi olla kolme, yksi pohjoisella, yksi keskisellä ja yksi eteläisellä Ikaalisten reitin alueella. Jokaisella alueella on omat tunnistettavat erityispiirteensä, jotka eroavat toisistaan erityisesti maankäytön osalta. Ajatuksen toteuttamiskelpoisuus ja ryhmien tarkempi suunnittelu ovat neuvottelukunnan seuraava työvaihe vuonna 2020.

Valmis toimintaohjelma julkaistiin 7.11.2019 järjestetyssä Yhteistyöllä vesistöt kuntoon Ikaalisten reitillä -hankkeen loppuseminaarissa (Kuva 13). Vastaanotto oli positiivinen ja tari-



Kuva 13. Ikaalisten reitin vesienhoidon toimintaohjelmasta kuvan kaappaus.



Kuva 14. Toimintaohjelman jatkokehitys ja päivitystarve tulevaisuudessa

nakartan muodossa olevan toimintaohjelman toivottiin olevan jatkossakin toimiva, tarpeita huomioiva ja kehittyvä työväline. Ikaalisten reitin vesienhoidon toimintaohjelma löytyy osoitteesta: <https://ikaalistenreitti.com/toimintaohjelma/>

4.2.4. Johtopäätökset

Toimintaohjelmaa kehitettiin kokous kokoukselta sekä neuvottelukunnassa että työryhmässä yhä yksityiskohtaisemmaksi. Kohteita priorisoitiin sekä mallien että neuvottelukunnan jäsenten näkemysten perusteella. Näin saatiin joukko toimenpiteitä, joihin neuvottelukunta sitoutui. Pirkanmaan ELY-keskus tulee päivittämään toimintaohjelmaan edistymisen ja mahdolliset muutostarpeet vuosittain Ikaalisten reitin vesienhoidon neuvottelukunnan vuoden viimeisessä kokouksessa kerättyjen tietojen perusteella (Kuva 14).

Toimintaohjelma tehtiin aitona, eri intressitahojen välisenä yhteistyönä. Tämän tavoitteen sa-

vuttaminen vaati, että organisaation toimijat olivat sitoutuneita yhteistyöhön ja halusivat aktiivisesti työstää asioita yhdessä.

Toimintaohjelma oli omiaan lisäämään yhteistyötä ja toimintaa vesien suojelemiseksi ja pohtimaan myös ravinteiden tehokkaamman kierron edistämistä ja sitä, miten niiden pääsy vesistöihin estetään. Tavoitteen eteneminen käytäntöön saakka edellyttää, että toimijat ovat valmiita käytännön toimiin vesien suojelemiseksi ravinnekuormitusta vastaan. Tällöin pystytään vähentämään valuma-alueelta tulevaa ravinnekuormitusta vesistöihin konkreettisilla toimilla. Tavoitteiden toteuttamista tulee jatkossakin edistää monipuolisella ja tavoitteellisella viestinnällä sekä toimijoiden aktivoinnilla ja sitouttamisella, mikä vaatii neuvottelukunnalta itseohjautuvuutta. Toisaalta toimintaohjelma antaa paikallisille toimijoille hyvät edellytykset vaikuttaa lähivesistöjensä kunnostamiseen. Kun paikalliset toimijat ovat alusta asti mukana päätöksenteossa, vahvistanee se sitoutumista toimenpiteiden loppuun saattamiseen.

4.3. TP 3. Fyysinen malliverkosto

4.3.1. Fyysisen malliverkoston esittely

Hankkeessa tuli hankesuunnitelman mukaan luoda alueelle vesiensuojelurakenteiden fyysinen malliverkosto, jonka avulla esitellään erilaisia ratkaisuja toimenpiteitä suunnitteleville. Malliverkostoon tutustumalla vesiensuojelusta kiinnostuneet henkilöt saavat lisätietoa asioista.

Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksiin hankittavia opastauluja, joissa kerrotaan kunnostustoimenpiteen eri vaiheista ja annetaan muuta tietoa. Taulut ovat vastaavia kuin esimerkiksi luonnonsuojelualueilla. Esimerkkikohteet ovat mainioita retkikohteita sekä aikuisille että lapsiperheille.

4.3.2. Toteutetut toimenpiteet ja saavutetut konkreettiset tulokset

Malliverkoston kunnostuskohteille pystytettiin kohdekuvaustaulut, jotka toimivat esimerkkinä vesiensuojelurakenteesta tai vesistörakenteesta (Kuva 15). Tavoitteen toteuttaminen edellytti yhteistyötä eri toimijoiden kanssa, jotta hanke voisi perustaa kohdekuvaustaulut erityisen hyvin toteutetuille kun-

nostuskohteille. Tässä hyödynnettiin sidosryhmien hiljaista tietoa.

Vuoden 2018 aikana maastoon perustettiin kolme kohdekuvaustaulua yhteistyössä maanomistajien kanssa. Yhdessä esimerkkikohteessa pidettiin ”Vesistökoulu” keväällä 2018, jolloin hyviä käytäntöjä esiteltiin toivottavasti tuleville vesistökunnostajille eli yläkouluikäisille. Tiedot kohdekuvaustauluista löytyvät muun muassa hankkeen nettisivuilta ja sähköisestä mallikartasta.

4.3.3. Johtopäätökset

Fyysinen malliverkosto sijaitsee maastossa ja sen kohteista on esittely hankkeen verkkosivuilla. Kohteet löytyvät myös sähköisestä malliverkostosta. Kohteiden toivotaan inspiroivan nykyisiä ja tulevia vesistökunnostajia tulevina vuosina.

4.4. TP 4. Sähköinen malliverkosto

4.4.1. Sähköisen malliverkoston esittely

Paikkatietoon perustuva aineisto luotiin yhteistyössä Pirkanmaan liiton kanssa maakuntaliiton alue-



Kuva 15. Fyysisen malliverkoston kohteena Lamminkosken löytyn kosteikko, jonka parkanolainen Simo Marjolahti oli tehnyt kokonaan omarahoituksella. Kuva: Anne Mäkynen

tietopalvelun yhteyteen. Sähköisellä mallikartalla (Kuva 16) esitetään tietoja jo toteutuneista tai toteutuksessa olevista vesistökunnostuksista (Kuva 17), jotka ovat ELY:n tiedossa tai/ja osittain ELY:n rahoittamia. Mukana on myös toteutumattomia suunnitelmia, joista potentiaaliset vesistökunnostajat voivat innostua ja aktivoitua aina konkreettisiin hankkeisiin saakka. Näiden kunnostuskohteiden kuvaustiedoista selviävät kohteen perustiedot, kuten koordinoititaho ja rahoitus. Sähköisen mallikartan toivotaan toimivan apuvälineenä kunnostuksia suunnitteleville tai muuten aiheesta kiinnostuneille. Esimerkiksi oppilaitokset voivat hyödyntää sähköistä mallikarttaa opetuksessa.

Sähköistä mallikarttaa on jatkokehitetty koko hankkeen ajan ja tällä hetkellä siitä löytyvät seuraavat kartta-aineistot, jotka auttavat tulevien kunnostuskohteiden suunnittelussa ja valinnan priorisoinnissa:

- metsätalousalueiden eroosiokartat – maanmuokkauksen vaikutus eroosioon
- maatalousalueiden eroosiokartat (RUSLE 2015)
- pintavesien ekologisen tilan luokituskartat
- Pirkanmaan vesienhoidon toimenpideohjelman tehostamisalueet ja nimetyt joki- ja järvi-kohteet
- VEMALA-kuormitusmallilla lasketut alueella syntyvän kuormituksen kartat (erikseen maa- ja metsätalouden kuormitus, haja-asutuksen kuormitus, pistekuormitus)



Kuva 16: Kuvankaappaus sähköisen mallikartasta ja eräistä sen toiminnoista



Kuva 17. Kuvankaappaus kunnostuskohteen esittelystä sähköisessä mallikartassa.



Kuva 18. Kuvakaappaus sähköisen mallikartan infosivusta.

- KOTOMA-maatalouden vesiensuojelumenetelmien kohdennusmallin karttoja (peltolohkojen soveltuvuus biohiilen, lannan ja rakennekalkin levitykseen, suojavyöhykkeiden perustamiseen ja säätösalaohjaukseen sekä pohjavesialueella että vesistöjen läheisyydessä sijaitsevat peltolohkot)
- Pohjavesialueet
- Luonnonsuojelualueet
- Vesistöjen kunnostuksiin liittyviä kohteita, joissa on jo toteutettu toimenpiteitä tai suunnitelmat on valmiina, mutta vielä toteuttamatta

4.4.2. Toteutetut toimenpiteet

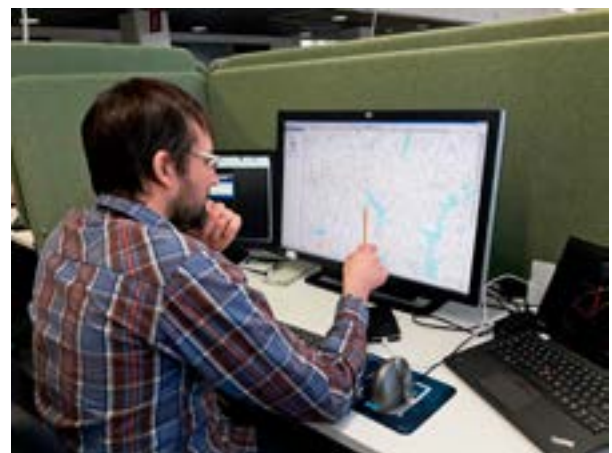
Sähköinen malliverkosto koodattiin paikkatietoon perustuvaksi verkkopalveluksi, jossa kuvattiin jo alueella toteutuneita ja toteutuksessa olevia hankkeita ja kunnostuskohteita sekä vielä suunnittelun alla olevia hankkeita, jotka eivät ole jostain syystä vielä toteutuneet. Paikkatietoon sisällytettiin Ikaalisten reitin alueen aineistoja, jotka auttavat vesienhoidon suunnittelussa ja toteutuksessa. Tarkemmissa vesienhoitoprojektien kuvauksissa on mahdollista tarkastella kohteita valokuvien, hankekuvausten ja suunnitelmiin liittyvien linkkien avulla.

Pirkanmaan liiton aluetietopalveluihin saatiin rakennettua sähköinen malliverkosto, johon pääsee kätevästi myös hankkeen verkkosivuilta: <https://ikaalistenreitti.com/sahkoinen-mallikartta/>. Malliverkosto löytyy myös osoitteesta: <https://tieto.pirkanmaa.fi/ikaalinen/>. Käytännössä sähköinen mallikartta on helppokäyttöinen kartta, josta ilmenee jo tehdyt sekä suunnitellut kunnostustoimenpiteet

sekä kohteiden tarkemmat tiedot. Kohteisiin voi siis tutustua sekä digitaalisesti että vierailemalla luonnossa.

4.4.3. Saavutetut konkreettiset tulokset

Sähköinen mallikartta (Kuva 18) sijaitsee Pirkanmaan liiton aluetietopalvelujen alaisuudessa, millä turvataan hankkeessa tuotetun tiedon säilyminen ja sen eteenpäin jakaminen sekä päivittämismahdollisuus myös tulevaisuudessa. Hankkeessa tuotettu aineisto tuotiin avoimeen rajapintaan kaikkien halukkaiden saataville. Sähköisen mallikartan kehitystyössä oli tärkeää hyvä ja saumaton yhteistyö Pirkanmaan ELY-keskuksen, Pirkanmaan liiton ja SYKE:n kanssa (Kuva 19).



Kuva 19. ELY-keskuksen paikkatietoasiantuntija Martti Vaali (kuvassa) ja Pirkanmaan liiton kehityspäällikkö Ilpo Tammi valmistelivat yhdessä laajemman tiimin kanssa kunnostuskohteiden sähköistä mallikarttaa.

4.4.4. Johtopäätökset

Sähköisen mallikartan toteuttaminen oli huomattavasti haasteellisempaa muun muassa teknisen toimivuuden kannalta kuin etukäteen osattiin odottaa. Henkilöstömuutokset Pirkanmaan liitossa hieman hidastivat tavoitteen toteuttamista, mutta kartta saatiin toteutettua alkuperäistä ajatusta hienompana kokonaisuutena. Yhteistyö eri toimijoiden, kuten Pirkanmaan liiton kanssa on toiminut hyvin. Sähköinen mallikartta julkaistiin lokakuussa 2018 hankkeen nettisivuilla ja liiton aluetietopalvelussa.

Malliverkon kriittiset pisteet ovat verkkoalustan toimivuus sekä käyttöliittymän helppokäyttöisyys, jossa ilmeni odotettuja haasteita. Sähköisen malliverkon toteuttaminen onnistui, vaikka se olikin haasteellista.

4.5. TP 5. Joukko- ja kansalaisrahoitus

4.5.1. TP 5. Joukko- ja kansalaisrahoituksen / osallisuushalukkuuden selvittämisen esittely

Hankkeessa oli tarkoitus selvittää paikallisten tahojen maksuhalukkuutta vesiensuojelussa ja kunnostamisessa tai vaihtoehtoisesti kartoittaa erilaisia joukko- ja kansalaisrahoitusvaihtoehtoja, joilla muun muassa kunnostuskohteita voidaan rahoittaa. Tavoitteen saavuttaminen osoittautui resursseihin nähden mahdottomaksi.

Hankesuunnitelmaan ilmeni joukkorahoituksen testaamiseen liittyvä muutostarve johtuen käytävissä olevien resurssien vähyydestä. Ympäristöministeriölle esitettiin hankesuunnitelmaan muutosta, jossa joukkorahoituksen testaaminen korvattaisiin osallisuushalukkuuden selvittämislä, joka sisälsi teoreettisen maksuhalukkuuden testaamisen. Projektin ohjausryhmä oli kokonaisuudessaan muutosehdotuksen takana. Ympäristöministeriössä hyväksyttiin muutos ja sovittiin uudeksi, korvaavaksi tavoitteeksi maksuhalukkuuden testaaminen osana osallisuushalukkuuden selvittämistä.

Työ päätettiin toteuttaa ostopalveluna ja hyödynittää Hämeen ammattikorkeakoulun opiskelija Katri Väänänen osaamista. Hän teki opinnäytetyönään

selvityksen Osallisuushalukkuus vesienhoidon toimeenpanossa - case Yhteistyöllä vesistöt kuntoon Ikaalisten reitillä.

4.5.2. Toteutetut toimenpiteet

Opinnäytetyönä tehdyssä tutkimuksessa selvitettiin osallisuushalukkuutta vesienhoidon toimeenpanossa verkkokyselyn avulla. Pääpaino selvityksessä oli Ikaalisten reitin vesienhoidon neuvottelukunnassa, mutta verrokkiryhmänä kyselyssä oli myös Loimijokiryhmä, joka on monessa suhteessa vertailukelpoinen tutkimuskohde. Selvityksellä saatiin suuntaa-antavia vastauksia tutkimuskysymyksiin, sillä kyselyyn vastaaminen ei ole sama asia kuin osallistuminen käytännössä. On mahdollista, että kyselyyn vastataan eri tavalla kuin todellisuudessa ollaan valmiita osallistumaan, mutta selvityksen avulla saatiin osviittaa tuleviin kunnostushankkeisiin. (Väänänen 2019: 53-57.)

Maksuhalukkuus

Väänänen (2019: 53-57) tiivistää, että noin 60–80 % kyselyyn vastanneista neuvottelukunnan organisaatioista voisi maksaa toimenpiteiden toteutuksesta joko kertaluontoisesti tai vuosittain. Keskiarvo vuosittaisen maksun suuruudesta vaihtelee 940–1240 € välillä, mutta mediaani laskutavasta riippumatta on 300 €. Osalla organisaatioista on mahdollisuuksia laittaa suuriakin summia vesienhoitoon, mutta kaikilla siihen ei ole varaa. Suurin syy maksuhaluttomuuteen on, että organisaation varat ovat rajalliset. Toisaalta kaikki eivät näe sitä osana organisaation tehtäviä. Tulokset ovat merkittäviä, sillä mahdollisilla osallisuusmaksuilla voidaan kattaa kunnostustoimenpiteiden omarahoitusosuus osittain tai kokonaan, jos hanke on saanut harkinnanvaraista valtionavustusta. Osallisuusmaksulla voidaan kattaa yksityisen rahoituksen osuutta vastikkeetta tehtävän talkootyön lisäksi sekä kustannuksia tilanteissa, joissa valtion avustusta ei syystä tai toisesta ole saatu. (Väänänen 2019: 53-57.)

Väänänen (2019: 53-57) mukaan kyselyyn vastanneista neuvottelukunnan jäsenistä noin 90 % olisi valmiita maksamaan itselle lähimmän järven tai joen kunnostuksesta vuosittain. Kolmasosa vastaajista voisi maksaa 50 euroa ja keskimääräinen summa vaihteli 40–45 euron välillä. Yksi avoin vas-

taus nosti keskiarvon 196–216 euron välille, mutta mediaani on laskentatavasta riippumatta 50 euroa. Yksittäisten henkilöiden osallisuusmaksu voi vaikuttaa toimenpiteiden kustannusten kattamiseen merkittävästi. (Väänänen 2019: 53-57.)

Väänänen (2019: 53-57) lisää, että yksityistä rahoitusta voidaan käyttää hankkeiden rahoituksessa sellaisenaan tai omarahoitusosuutena. Jos esimerkiksi Ikaalisten reitin alueen 20 000 vakituista asukkaasta 90 % maksaa 40 €, saadaan summaksi 720 000 €, jolla on mahdollista toteuttaa kunnostuksia usealla eri vesialueella. Tulos on erittäin merkittävä, sillä silloin vesien tilan paranemiseen voidaan vaikuttaa huomattavasti ja sillä on laaja vaikutus. Tosin tuloksessa tulee huomioida, että kyselyyn vastaajat olivat valikoituneet erityisesti vesistöjen tilasta kiinnostuviin henkilöihin, joita eivät välttämättä olisi kaikki alueen asukkaat. Muissa vastaavissa tutkimuksissa maksuhaluus vesienhoidossa vaihtelee 20–40 euron välillä, mutta yleisesti keskiarvo on 20 euroa. Syynä tulosten eroihin on siinä, että tämä tutkimus kohdistettiin henkilöille, jotka ovat vesienhoito-organisaatioiden jäseniä ja kiinnostuneita vesien tilasta, eivätkä ainoastaan alueen asukkaita.

Henkilökohtaiseen maksuhalukkuuteen vaikuttavimmat tekijät ovat samat kuin vapaaehtois- ja vastikkeetta tehtävässä talkootyössä eli halu edistää vesienhoitoa ja osallistumisen kokeminen tärkeäksi. Ne ovat myös muissa tehdyissä tutkimuksissa tärkeimpiä vaikuttavia syitä maksaa vesienhoidosta. Näiden perusteella voidaan todeta, että vesienhoito on merkittävä asia käyttäjille, olivat he asukkaita, organisaatioita tai viranomaisia. (Väänänen 2019: 53-57.)

4.5.3. Saavutetut konkreettiset tulokset

Kysely suunnattiin ensisijaisesti Ikaalisten reitin vesienhoidon neuvottelukunnalle ja he vastasivat kyselyyn enemmän kuin Loimijokiryhmä, mikä oli odotettua jo etukäteen. Neuvottelukuntaa oli tiedotettu selvityksestä hyvissä ajoin. Opinnäytetyön tekijä oli kertomassa tutkimuksesta kahdessa neuvottelukunnan kokouksessa sekä esittelemässä työn tuloksia hankkeen loppuseminaarissa 7.11.2019. Kysely saavutti selvityksen tärkeimmän kohderyhmän hyvin. Lähes kaikki neuvottelukunnan jäsenet saivat sähköpostin. Se lähetettiin 110 henkilölle,

kun neuvottelukunnassa on yhteensä 113 jäsentä. Ikaalisten reitin vesienhoidon neuvottelukunnan vastausprosentti oli 29,1 %. (Väänänen 2019: 57.)

Selvitys etsi eroja osallisuushalukkuuteen erityisesti maksuhalukkuuteen erilaisista vesienhoidon organisaatioista. Tutkimuksen vertailuryhmä oli Loimijokiryhmä, jonka toimintaperiaate on lähellä Ikaalisten reitin vesienhoidon neuvottelukuntaa. Ryhmien välillä ei ollut suuria eroja ja vastauksissa oli yhtäläisyyksiä, mikä oli osittain oletettavaa. Kummallekaan tutkimusryhmälle ei näyttänyt olevan merkitystä sillä, onko osallisuus vapaaehtois- vai vastikkeetta tehtävää talkootyötä. Osallisuushalukkuus niihin oli yhtä suurta ja osallistumisen eri tavat valittiin lähes yhtä usein. (Väänänen 2019: 53-58.)

Loimijokiryhmälle ei tiedotettu selvityksestä muulla tavoin kuin sähköpostitse kyselyyn johtavan linkin yhteydessä sekä muistutusviestissä. Loimijokiryhmän vastausprosentti oli 21,2 %, ja sähköposti meni 104 osoitteeseen. Verrokkiryhmän vastanneiden määrä on melko lähellä varsinaista tutkimusryhmää, joten tuloksia voidaan pitää näiltä osin vertailukelpoisina. (Väänänen 2019: 53-58.)

Tutkimuksen mukaan neuvottelukunnalla on mahdollisuuksia kattaa vesien kunnostushankkeiden kustannuksia eri rahoituskanavien kautta. Usein hankkeiden toteutuksessa on mukana useita eri osapuolia, ja rahoitus koostuu monista eri lähteistä. Osa tarvittavasta rahasta voidaan korvata vastikkeetta tehtävällä talkootyöllä ja osa kattaa organisaatioiden osallisuusmaksuilla ja yksityisillä osallisuusmaksuilla. Yksityinen rahoitus voidaan saada organisaatioiden jäseniltä ja alueiden asukkailta ja käyttäjiltä keräämällä. Vapaaehtoistyötä voidaan hyödyntää esimerkiksi pienimuotoisissa hankkeissa. (Väänänen 2019: 53-58.)

Väänänen (2019) jatkaa, että molemmilla tutkimusryhmillä eniten osallisuuteen vaikuttaa halu edistää vesien kunnostusta ja hoitoa. Loimijokiryhmälle tärkeämpää oli valittu kunnostustoimenpide, ei niinkään valittu vesialue, jolla kunnostus toteutetaan. Ikaalisten reitin vesienhoidon neuvottelukunnalle valitulla vesialueella oli huomattavasti suurempi merkitys osallisuushalukkuuteen. Vaihdelu tulosten välillä johtuu todennäköisesti vesialueiden eroista, sillä Ikaalisten reitin vesistöt ovat pääosin järviä ja jokia ja Loimijoen vesistöalue jokia ja oja. Tämän perusteella osallisuushalukkuuteen vesienhoidossa siis vaikuttaa se, millaisella alueella hankkeet toteutetaan. Väänänen arvelee, että mitä monipuolisempi alue on, sitä enemmän

se vaikuttaa osallisuushalukkuuteen. (Väänänen 2019: 53-58.)

Loimijokiryhmä arvioi organisaatioiden vuosittaisen osallisuusmaksun parhaaksi tavaksi kerätä rahoitusta. Sitä mieltä oli kolmasosa vastaajista. Ikaalisten reitin vesienhoidon neuvottelukunnalle ei ollut merkitystä, kerätäänkö maksu vuosittain vai kertaluontoisesti. Selkein ero maksuhalukkuudessa oli siinä, että Ikaalisten reitin vesienhoidon neuvottelukunnan vastaajista 62 % haluaa rahoittaa vesienhoitoa ja Loimijokiryhmän vastaajista puolet (50 %) on siihen mahdollisesti halukkaita. (Väänänen 2019: 53-58.)

Väänänen (2019) kertoo, että tulokset maksuhalukkuudesta ja maksun mahdollisesta määrästä olivat melko lähellä toisiaan. Ikaalisten reitin vesienhoidon neuvottelukunnan keskiarvo oli noin 940–1 280 euroa ja Loimijokiryhmän noin 830–1 490 euroa laskutavasta riippuen. Harvempi Loimijokiryhmän organisaatioista on valmis maksamaan osallisuudesta, mutta mahdollisten maksujen suuruudet ovat korkeampia niillä, jotka ovat valmiita maksamaan. Tämä tasasi laskettuja keskiarvoja lähelle toisiaan. (Väänänen 2019: 53-58.)

4.5.4. Johtopäätökset

Koska kysely osoitettiin vesienhoito-organisaatioille, on oletettavaa, että vastaajilla on kiinnostusta vesienhoitoon jo valmiiksi. Organisaatioista ja tahoista kaikki ovat vapaaehtoisesti mukana toiminnassa ja se voi nostaa osallisuushalukkuutta. Tuloksia voi peilata alueen asukkaisiin, mutta osallisuushalukkuus ei todennäköisesti ole aivan yhtä suurta. Muissa tutkimuksissa vapaaehtoinen osallisuusmaksu vesienhoidossa on yleisesti ollut noin puolet pienempi. Yhteiskunnan ja kuormittajien on koettu olevan suuremmassa vastuussa kunnostustoimenpiteiden kustannuksista kuin tässä tutki-

muksessa. Joidenkin tähän tutkimukseen osallistuneiden tahojen toiminnasta aiheutuu kuormitusta, joten vastaukset voivat siksi erota muista tutkimuksista, jotka on suunniteltu alueiden asukkaille. (Väänänen 2019: 57 – 59.)

Tulokset viittaavat siihen, että tahoilla, jotka muodostavat eri vesienhoito-organisaatioita, on merkitystä osallisuushalukkuuteen. Ikaalisten reitin vesienhoidon neuvottelukunnasta puolet koostuu erilaisista yhdistyksistä ja osakaskunnista ja Loimijokiryhmästä suurin osa on viranomaistahoja. Siten Loimijokiryhmän organisaatioilla on parempia valmiuksia osallistua vesienhoidon kustannuksiin kuin tahoilla, joiden toiminta perustuu osittain vapaaehtoistyöhön. Ottamalla mahdollisimman laajasti alueiden käyttäjät, yritykset ja organisaatiot mukaan toteutukseen, voidaan kuitenkin päästä samoihin summiin osallisuusmaksuissa.

Väänänen toteaa (2019: 53-57), että Ikaalisten reitin vesienhoidon neuvottelukunnan osallisuushalukkuudessa ei ollut juurikaan eroja vapaaehtois- ja vastikkeetta tehtävässä talkootyössä. Tulosten perusteella neuvottelukunnan jäsenille ei ole väliä, onko osallisuuden muoto vapaaehtois- vai vastikkeetta tehtävää talkootyötä ja noin 80 % jäsenistä olisi mahdollisesti valmis osallistumaan tavalla tai toisella.

Väänänen (2019: 53-57) jatkaa, että vapaaehtois- ja vastikkeetta tehtävään talkootyöhön vaikuttavina tekijöinä tärkeimpinä olivat halu edistää vesien kunnostusta ja hoitoa sekä valittu vesialue, jolla kunnostus toteutetaan. Valitulla vesialueella oli merkitystä noin 70 %:lle neuvottelukunnan jäsenistä, joten osallisuushalukkuus voi vaihdella kunnostuskohteen sijainnin mukaan. Tulos tukee aikaisempia aiheesta tehtyjä tutkimuksia, joissa maksuhalukkuuteen vesienhoidossa vaikuttaa valittu alue. Mitä merkityksellisempi vesialue itselle on, sitä tärkeämpänä kunnostukseen osallistuminen koetaan. (Väänänen 2019: 53-57.)

5. Hankkeen vaikuttavuus

Ympäristöministeriö päätti jakaa vuonna 2017 noin neljä miljoona euroa hankkeisiin, joissa innovatiivisin ja konkreettisin keinoin parannetaan vesien tilaa, tehostetaan ravinteiden kierrätystä ja verkostoidutaan. Hankeavustuksella tuettiin myös paikallisten vesiensuojeluverkostojen perustamiseen ja vahvistamiseen sekä vesiensuojelun profiiliin kohottamiseen tähtääviä projekteja. (https://www.ym.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Karkihankerahoitusta_vesistojen_kunnostu43727.)

Yhteistyöllä vesistöt kuntoon Ikaalisten reitillä -hankkeella oli alueellisella tasolla erittäin positiivinen vaikutus. Se toi uuden toimintamallin maa-kuntaan, jossa verkostossa tehtävällä vesienhoitotyöllä tavoitellaan tehokkuutta, vertaistukea sekä konkreettisia tuloksia vesienhoidon edistämiseksi. Vesiensuojelua ja siihen liittyvä tietoutta on levitetty niin hankkeen omien tiedotuskanavien kuin siitä julkaistujen lukuisten lehtiartikkelien muodossa. Lukuisat vesistöjen kunnostuksiin liittyvät yhteydenotot esim. neuvottelukuntaan kuulumattomilta henkilöiltä ovat yksi konkreettinen merkki siitä, että

tietoisuus alueella on lisääntynyt ja kiinnostus, mutta myös huoli vesistöjä kohtaan on kasvanut. Hankkeen johdosta on käynnistetty keskusteluita uusista hankkeista, joilla esim. ravinteiden kierrätykseen ja pidättämiseen valuma-alueella etsitään ratkaisuja ja mahdollisia pilottikohteita- ja tiloja.

Alueellisten vaikutusten voidaan olettaa jatkuvan Ikaalisten reitin vesienhoidon neuvottelukunnassa myös hankkeen päätyttyä. Tämä tuo jatkuvuutta vesienhoidon suunnittelun ja toimenpideohjelmien konkreettiseen toteuttamiseen. Ikaalisten reitin vesienhoidon neuvottelukunnan työstä on tiedotettu laajasti ja aihe on jo herättänyt kiinnostusta myös muilla vesistöreiteillä, joilla vastaavaa toimintaa ei vielä ole. Tätä voidaan pitää erinomaisena asiana ja pohjatyönä, kun toimintamallia lähdetään laajentamaan muualle Pirkanmaalla. On myös mainiota, että neuvottelukunta ja hanke kehittivät yhdessä Ikaalisten reitin vesienhoidon toimintaohjelman paikkatietoon perustuvana tarinakarttana. Tämä oli uudenlaista paikalliskehittämistä ja kansalaisaktiivisuuden lisäämistä vesienhoitotyössä.



Kuva 20. Parkanon Vuorijärvellä niitonäytös. Kuva: Virve Rinnola.

6. Viestinnän toteutuminen ja tulokset

Yhteistyöllä vesistöt kuntoon Ikaalisten reitillä -hankkeen kantava voima oli aktiivinen ja monialainen viestintä eri viestinnän kanavia hyödyntäen. Tärkeässä asemassa on ollut hankesuunnitelmas- sa esitetty viestintäsuunnitelma, jossa on kuvattu hankkeen kannalta keskeiset asiat kuten viestinnän tavoitteet, kohderyhmät, viestintäkanavat ja -tavat sekä aikataulu.

6.1. Viestintäsuunnitelman toteutuminen

Hankkeessa viestintäsuunnitelma nähtiin alati muuttuvana asiakirjana ja apuvälineenä, jonka päivittäminen on vastannut hankkeen toteutusta. Viestintäsuunnitelma on toiminut hyvänä pohjana ja esimerkiksi hankkeen ydinviesti sekä hankkeen hissipuhe ovat kummunneet hankkeen tavoitteista.

Hankkeen verkkosivut löytyvät osoitteesta ikaalistenreitti.com ja Facebook-sivut osoitteesta facebook.com/ikaalistenreitti. Myös ympäristöhallinnon verkkosivuilla on alasivu ymparisto.fi/ikaalistenreitti. Hanke on myös omalta osaltaan päivittänyt Pir-

kanmaan ELY-keskuksen vesiaiheista Twitter-tiliä twitter.com/PIRvesi.

Hanke julkaisi vuosina 2018 ja 2019 kattavan tiedotuslehden, joka jaettiin hankealueen jokaiseen kotitalouteen ja vapaa-ajan asuntoon kesäkuussa pois lukien ilmaisjakelukieltokohteet. Vuonna 2019 jakoa laajennettiin myös kuntien kirjastoihin. Lehdet löytyvät myös hankkeen verkkosivuilta osoitteesta ikaalistenreitti.com/tiedotuslehti.

Muita toteutuneita viestintätoimenpiteitä ovat sisäinen viestintä omalle organisaatiolle sekä lukuisat mediatiedotteet, joista osa poiki lehtiartikkelin.

Neuvottelukuntatyöskentelyä varten otettiin käyttöön uutiskirje, joka lähetettiin jokaisen kokouksen jälkeen kaikille neuvottelukunnan jäsenille ja julkaistiin hankkeen verkkosivuilla osoitteessa ikaalistenreitti.com/neuvottelukunnan-uutiskirjeet.

6.2. Viestinnän laadullinen ja määrällinen arviointi

Viestintä on ollut menestyksellistä ja sen onnistuminen voidaan todeta tapahtumiin osallistuneiden

ihmisten lukumäärällä sekä esimerkiksi mediahuomion perusteella. Viestintäsuunnitelmaa on päivitetty vastaamaan hankkeen etenemisaikataulua ja hanketapahtumia läpi hankkeen. Tämä on mahdollistanut nopean reagoinnin ja tehokkaan viestinnän. Monipuolinen viestintä on ollut ennen kaikkea tarpeellinen väline tavoitteiden saavuttamiseen, ei itse tarkoitus.

Hanke ja sen tavoitteet sekä toimenpiteet ovat saaneet laajaa mediahuomiota, jonka avulla hank-

keen tavoitteet ovat tulleet selviksi suurelle yleisölle. Alla on kooste taulukossa 1 hankkeeseen tai sen toimenpiteisiin liittyvistä jutuista.

Lehtijuttujen lisäksi hankkeen toiminnasta ja tuloksista on julkaistu kolme radiosähköttä Yle Tampereen radiossa. Aiheina ovat olleet hoitokalastus, vesikasvien niitto (Kuva 20) sekä ydintoimijoiden välinen yhteistyö.

	Lehtikirjoitusten aiheet	Julkaisu-pvm	Lehti
1	Ikaalistenreitin vesien parantamiseen vauhtia hallituksen kärkihankerahalla	17.12.2017	Ylä-Satakunta
2	Ikaalistenreitin kunnostus on vesien suojelun kärkihanke	28.12.2017	UutisOiva
3	200 000 kg roskakalaa pois	8.3.2018	UutisOiva
4	Särkikalastuksessa on järkeä	8.3.2018	UutisOiva
5	Kyrösjärvi nuotataan roskakalasta	21.4.2018	Aamulehti
6	Pienistäkin suojeluteoista syntyy suuria yhdessä	25.4.2018	Uutisoiva
7	Vesistökoulu tavoitteli uutta luontoaktiivien sukupolvea	22.5.2018	Ylä-Satakunta
8	Vesien suojelu on yhteinen asia	24.5.2018	Kurun lehti
9	Kesäasukastapahtumassa ympäristötietoa ja ITE-taidetta	20.6.2018	Ylä-Satakunta
10	Kovesjoen taimenta suojelisi toimintakulttuurin muutos	5.7.2018	Ylä-Satakunta
11	Korte niitettiin järveä rehevöittämästä	16.8.2018	Ylä-Satakunta
12	Särkikaloista halutaan kehittää elintarvikkeita	16.9.2018	UutisOiva
13	Kalavesillä alkoi uusi aika	28.2.2019	UutisOiva
14	Turpeennostoalue muuttuu kosteikon kautta suoksi	7.5.2019	Ylä-Satakunta
15	Ikaalisten reitin neuvottelukuntaan otetaan lisää jäseniä	9.5.2019	Ylä-Satakunta
16	Ikaalisten reitillä tehdään historiaa - eri toimijat uskovat uudenlaiseen yhteistyöhön	22.5.2019	Kihniö-Parkanon metsänomistajien lehti
17	Ikaalisten vesistöreitin ohjelma valmistuu pala palalta	29.5.2019	UutisOiva
18	Vesistökoulun tehtävänä oli inspiroida nuoria	24/2019	Pohjois-Parkanolainen
19	Ikaalisten reitti sai kattavan vesienhoidon toimintaohjelman	14.11.2019	UutisOiva
20	Pilottihanke toi paikalliset vesiensuojelijat yhteen	12.11.2019	Ylä-Satakunta

Taulukko 1. Hankkeesta julkaistut lehtikirjoitukset.



Kuva 21. Hankkeen loppuseminaarissa hyvästä työstä palkitut työryhmän vaihtovuorossa olevat jäsenet sekä neuvottelukunnan jäsenistöä.

6.3. Toteutetut tilaisuudet ja hankeviestintä

Tapahtumat ja mediahuomio

Hankkeen alkupuoliskolla keskityttiin hankesuunnitelmassa mainittuun toimijoiden aktivointiin ja sitouttamiseen. Ennakoon sitouttaminen loi erinomaisen pohjan neuvottelukunnan perustamiselle ja työn käynnistämiseksi. Vapaehtoisen organisaation perustamiseen liittyvät taustaselvitykset ja niihin liittyvä selvityksen laadinta on tapahtunut toimijoiden aktivoinnin ja sitouttamisen rinnalla.

Kaikista itse järjestetyistä suurista tapahtumista laadittiin etukäteen lehdistötiedote. Tilaisuuksilla pyrittiin edesauttamaan toimenpide 1:tä. Taulukossa 2 esitettyjen tilaisuuksien lisäksi hanketta ja sen toimintaa on esitelty lukuisissa vesistökuunnostuksiin liittyvissä kokouksissa ja tilaisuuksissa esimerkiksi ajankohtaistalouksissa.

Järvi-iltoja järjestettiin kolme kappaletta eripuolilla hankealuetta. Niissä esiteltiin hanketta, projektitavoitteita ja hankealuetta sekä tiedotettiin esimerkiksi harkinnanvaraisista avustuksista. Samalla motivoitiin ihmisiä vapaaehtoiseen vesienhoito-organisaation toimintaan. Tämän lisäksi jokaisessa

järvi-illassa oli juuri kyseiselle kohdealueelle tärkeä asia esillä, esimerkiksi valuma-alue selvityksen julkaiseminen.

Vesistökoulu toteutettiin yläasteikäisille laajas- sa yhteistyössä eri tahojen kanssa toteutuneessa kunnostuskohteessa. Oppilaille ja sidosryhmille tarjottiin tietoa lähivesistä ja sen tilan tarkkailusta. Tempauksella herätettiin perheiden ja muun suuren yleisön kiinnostusta tutustua kunnostuskohteisiin sekä luonnossa että hankkeen verkkosivujen kautta.

Hanke osallistui ja toteutti erilaisia verkostota- paamisia, joiden tarkoituksena oli löytää yhteistyömahdollisuuksia sekä tehdä tutuksi hanketta ja sen tavoitteita. Hankkeen ydintavoitetta edistettiin läpi hankkeen sidosryhmätyöskentelyllä. Erityisesti alkuvuodesta tehdyillä sidosryhmähaastatteluilla oli suuri merkitys vesienhoidon organisaatiomallin valinnassa. Toteutetut tilaisuudet ja hankeviestintä saavuttivat tehokkaasti kohderyhmänsä.

Hanke huipentui 7.11.2019 pidettyyn loppusemi- naariin Ikaalisten kylpylässä (Kuva 21). Tilaisuuden järjestäminen nähtiin tärkeänä osoituksena laajas- sa yhteistyössä tehdystä työstä ja saavutetuista tuloksista. Ja mikä myös tärkeää, se oli osoitus ja toteamus sille, että työtä kannattaa jatkaa tulevina- kin vuosina.

Itse järjestetty tilaisuus (20 kpl)	Osittainen järjestämisvastuu tilaisuudesta (6 kpl)	Muiden järjestämä tilaisuus, jossa hanke ollut esillä (4 kpl)
26.3.2018 Kyrösjärven tila paremmaksi -hankkeen ideariihä	29.5.2018 Ympäristöhankkeiden kokoon- tumisajot	6.4.2018 Maa -ja kotitalousnaisten verkostoitumistilaisuus
18.4.2018 Järvi-ilta Ikaalisissa	29.6.2018 Parkanon ympäristötori- ja kesäasukastapahtuma	30.10.2018 YM:n hanketapaaminen
19.5.2018 Järvi-ilta Seitsemisen luonto- keskuksessa	15.9.2018 Kyrösjärvipäivä	28.11.2018 YM:n hankekiertue, hanke-esittely
11.6.2018 Järvi-ilta Kovesjoella	101 Polkua luontoon - ympäristökasva- tuspäivät	28.11.2018 YTR Pirkanmaa, hanke-esittely
14.8.2018 Niitonäytös Vuorijärvellä	4.5.2019 Kosteikkovierailu Pro Kui- vasjärvi ry:n isännöitsijänä Parkanon Kuivasjärvelle. Tilaisuus järjestettiin laajassa yhteistyössä eri tahojen kanssa mm. Suomen Metsäkeskus, PIR ELY- keskus, KVVY ry ym.	10.10.2019 YM:n hanketapaaminen
14.9.2018 Kuntien ja ELY-keskuksen välinen keskustelutilaisuus liittyen organi- saation perustamiseen	9.5.2019 Ympäristöhankkeiden kokoontumisajot #2 SOLMUT AUKI! Tilaisuus järjestettiin laajassa yhteis- työssä eri tahojen kanssa mm. KVVY ry, Vanajavesikeskus, ELY-keskukset ym.	
31.10.2018 Neuvottelukunnan infotilai- suus		
12.12.2018 Neuvottelukunnan perusta- miskokous		
14.1.2019 Ikaalisten reitin vesienhoi- don neuvottelukunnan kokous 1/2019 + työpajat toimintaohjelman kehittä- mistä varten		
25.1.2019 Ikaalisten reitin vesienhoi- don neuvottelukunnan työryhmän kokous		
5.3.2019 Ikaalisten reitin vesienhoidon neuvottelukunnan työryhmän kokous		
21.3.2019 Ikaalisten reitin vesienhoi- don neuvottelukunnan kokous 2/2019 + työpajat toimintaohjelman kehittä- mistä varten		
6.5.2019 Ikaalisten reitin vesienhoidon neuvottelukunnan työryhmän kokous		
23.5.2019 Ikaalisten reitin neuvottelu- kunnan kokous + työpajat toimintaoh- jelman kehittämistä varten		
10.9.2019 Ikaalisten reitin vesienhoi- don neuvottelukunnan työryhmän kokous		
26.9.2019 Ikaalisten reitin neuvottelu- kunnan kokous työpajat toimintaohjel- man kehittämistä varten		
7.10.2019 Ikaalisten reitin vesienhoi- don neuvottelukunnan työryhmän kokous		
21.10.2019 Kuntien ja ELY-keskuksen välinen keskustelutilaisuus vesienhoito- toimenpiteiden edistämisestä		
31.10.2019 Ikaalisten reitin neuvottelu- kunnan kokous + työpajat toimintaoh- jelman kehittämistä varten		
7.11.2019 Yhteistyöllä vesistöt kuntoon Ikaalisten reitillä -hankkeen loppuseminaari Ikaalisten kylpylässä.		

Taulukko 2. Hankkeen tilaisuudet, jotka koostuivat kokonaan itse järjestetyistä tai jossa ELY-keskus oli osajärjestäjänä sekä tilai-
suuksista, joissa hanketta ollaan oltu esittelemässä.

7. Tulosten kestävyys ja hyödyntäminen

Ikaalisten reitin vesienhoidon neuvottelukunta

Hankkeen toteutuksessa pyrittiin koko ajan miettimään hankkeen tulosten kestävyttä ja hyödynnettävyyttä ja sitä myös neuvottelukunnan jäsenistö toi koko hankkeen ajan esille. Neuvottelukunnan muodostamiseen päädyttiin Ikaalisten reitillä osaltaan siksi, että sillä nähtiin olevan parhaimmat toimintaedellytykset pitkällä aikavälillä. Neuvottelukunnan ajatellaan olevan tarpeeksi sitouttava toimintamuoto pitkäjänteiseen työskentelyyn, mutta hallinnoltaan kevyt. Toisaalta sen toiminta on joustavaa ja avointa kaikille halukkaille organisaatioille, jotka sitoutuvat noudattamaan yhteistyösopimusta.

Toiminnan riskinä on työn koordinoimisen heikkous. Riskiin on varauduttu siten, että koordinoitavuus on Pirkanmaan ELY-keskuksella. Tämän rinnalla käytössä on myös kiertävä isäntäkuntamalli, joka takaa kuntien sitoutumisen työskentelyyn. Neuvottelukunta koostuu tällä hetkellä 66:sta eri organisaatiosta, mikä on Ikaalisten reitin alueella mittava määrä. Onkin odotettavissa, että hankkeen loppuessa neuvottelukunnan toiminta elää aktiivisinta aikaansa ja että neuvottelukunnan työ ja osallistujien innokkuus tulee hieman tasoittumaan. Tämä on normaali ilmiö erilaisissa kehittämishankkeissa, mutta tästä huolimatta Pirkanmaan ELY-keskus näkee Ikaalisten reitin vesienhoidon neuvottelukunnan tulevaisuuden valoisana.

Neuvottelukuntamallia ollaan laajentamassa myös muille vesistöreiteille Pirkanmaalla ja suunnittelutyö on jo alkanut.

Ikaalisten reitin vesienhoidon toimintaohjelma

Toimintaohjelma (ikaalistenreitti.com/toimintaohjelma/) on laadittu aidossa yhteistyössä Ikaalisten reitin neuvottelukunnan kanssa. Kyseessä on aidosti neuvottelukunnan oma toimintaohjelma, joka on tärkeä väline myös Pirkanmaan vesienhoidon toimenpideohjelman päivityksessä vesienhoidon 3. suunnittelukaudella Ikaalisten reitin alueella.

Hanke ja siitä vastaavat asiantuntijat pyrkivät olemaan koko toimintaohjelman laatimisen ajan ketteriä toimijoita, jotka ottivat sidosryhmien kannanotot ja ideat huomioon ja kehittivät ohjelmaa toimijoiden toivomaan suuntaa.

Toimintaohjelma on laadittu 2027 vuoden loppuun saakka ja sen vuosittaisista päivityskäytännöistä ja teknisestä ylläpidosta on sovittu neuvottelukunnan kanssa, joten voidaan olettaa, että toimintaohjelman hyödynnettävyys ja toimijoiden sitoutuminen ohjelmaan on laadukasta.

Toimintaohjelma toteutettiin paikkatietoaineistoon pohjautuvalla tarinakartalla, joka oli moderni tapa laatia ohjelma. Tämän toivottiin innostavan toimijoita hyödyntämään toimintaohjelmaa myös jatkossa. Toimintaohjelmaan upotettu sähköinen mallikartta nivoo molemmat hankkeessa tuotetut sähköiset työkalut yhteen paikkaan helposti saatavuttaviksi. Tämä on luultavasti omiaan lisäämään molempien työkalujen hyödynnettävyyttä vesiensuojelussa. Mahdollinen riski toimintaohjelman päivityksessä voi olla tulevaisuudessa mahdolliset henkilöstövaihdokset Pirkanmaan ELY-keskuksessa, joka kokoaa loppuvuosittain päivitysaineiston neuvottelukunnalta ja vie sen tarinakarttaan. Tähän riskiin on varauduttu jakamalla tietoa tarinakartasta. Tällöin mahdollisimman monella on tietämystä tarinakartan päivitystarpeesta ja sen teknisestä toteutuksesta.

Sähköinen malliverkosto

Sähköinen malliverkosto (<https://ikaalistenreitti.com/sahkoinen-mallikartta/>) on erittäin käyttökelpoinen työkalu tutustua toteutuneisiin vesiensuojelutoimenpiteisiin sekä suunnitella tulevia vesiensuojelutoimenpiteitä lukuisten kartta- ja kuormitustietojen takia. Fyysisesti mallikartan data sijaitsee Pirkanmaan liiton aluetietopalveluiden alaisuudessa, joten data on luotettavan organisaation hallussa. Haasteena on datan suuruus, joka vie huomattavan suuren tallennustilan. Tämä on kuitenkin huomioitu ja hankittu projektin aikana lisätilaa palvelimelle, jotta halutut aineistot voidaan pitää mukana sähköisessä mallikartassa.

Sähköinen mallikartta löytyy paitsi Pirkanmaan liiton aluetietopalvelusta kuten myös upotettuna Ikaalisten reitin vesienhoidon toimintaohjelmasta ja hankkeen verkkosivuilta, joka on luultavasti omiaan lisäämään molempien työkalujen hyödynnettävyyttä vesiensuojelutyössä. Sähköisen mallikartan suurin riski on hiljaisen tiedon siirtyminen koskien mallikartan ylläpitoa tulevaisuuden mahdollisissa henkilöstövaihdoksissa sekä Pirkanmaan liitossa, että Pirkanmaan ELY-keskuksessa. Tähän riskiin on varauduttu jakamalla tietoa sähköisestä mallikartasta molemmissa organisaatioissa, jotta mahdollisimman monella olisi tietämystä datan päivitystarpeesta ja sen teknisestä toteutuksesta.

Maksuhalukkuus osana osallisuushalukkuutta

Selvitys antoi hyvän kuvan sekä Ikaalisten reitin vesienhoidon neuvottelukunnan jäsenistön, että Loimijokiryhmän osallisuushalukkuudesta vesienhoitotyöhön. Opinnäytetyön tulokset ovat hyödynnettävissä mm. siten, että paikalliset vesiensuojeluyhdistykset voivat selvityksen avulla pohtia esim. sopivia vuosimaksuja ja maksujen keräämisen toteutustapaa. Se antaa hanketoimijoille suuntaa antavaa tietoa yksityisen rahoituksen mahdollisuuksista sekä eri tavoista toteuttaa osallisuutta erityisesti selvitykseen osallistuneiden tahojen alueella.

8. Talous

Hankkeen kokonaiskustannukset olivat 117 100 euroa, josta Ympäristöministeriö rahoitti 70 % eli 81 970 euroa. Ympäristöministeriön rahoituksella hankkeeseen palkattiin kokopäivätoiminen hanke-työntekijä 16 kuukaudeksi.

Hankkeen omarahoitus osuus koostui Pirkanmaan ELY-keskuksen virkatyöstä sekä kumppanina toimivan Pirkanmaan liiton tekemästä työstä. Lisäksi omarahoitusosuutta katettiin talkootöillä yhteensä noin 5000 eurolla sekä ns. kansalais/kunta/yritysrahalla noin 7000 eurolla. Talkootyötä karttui erilaisista tilaisuuksista, joissa paikalliset osallistui-
vat järjestelyihin. Tästä esimerkkinä yläastelaisille järjestetty vesistökoulu, jossa paikalliset järjestivät opetus- ja ruokailupuitteet Parkanon Kuivasjärvestä laskevan uoman varrelle. Kansalais/kunta/yritysrahoitus koottiin eri tahoilta hankkeen kannatus- ja

osallistumismaksuna, jolla katettiin hankkeen kuluja. Osallistuneiden tahojen nimet julkaistiin hankkeen omassa tiedotuslehdessä.

Kaiken kaikkiaan hankkeeseen käytettiin jonkin verran suunniteltua enemmän Pirkanmaan ELY-keskuksen virkatyötä. Myös ennakkoon suunnitellut kulut esim. ostopalveluiden ja hankintojen osalta eivät täysin menneet hankesuunnitelman mukaisesti ja niitä olikin vaikea etukäteen arvioida ja kohdistaa kulutyyppeihin. Esimerkiksi idea hankkeen tiedotuslehdessä saatiin vasta hankkeen jo olleen käynnissä. Lehti päätettiinkin tehdä kahtena perättäisenä kesänä sen hyvän vastaanoton vuoksi ja hankkeen tunnettuuden lisäämiseksi. Ostopalveluna toteutettiin myös osallisuushalukkuuden selvitys, koska ELY-keskuksen oma virkatyö ei siihen enää riittänyt ja aikataulu olisi käynyt liian tiukaksi.

9. Suositukset tulevia hankkeita ja ohjelmia varten

Hankkeen toteutuksessa on kertynyt mittava määrä positiivisia kokemuksia (Taulukko 3). Toki hankkeen toteutuksessa on noussut esiin myös haasteellisia asioita (Taulukko 4). Seuraavaksi esitellään näitä hankeopetuksia.

Kaikkeen kehittämistyöhön liittyy epävarmuutta ja riskejä, vaikka hanke olisi suunniteltu miten tarkasti tahansa. Kehittämiprojektissa työntekijät muodostavat merkittävimmän panoksen hankkeen onnistumisen kannalta. Henkilöstö on ollut innostunut ja työhönsä sitoutunut. Mikäli hanketyö olisi ollut vierasta, eikä henkilöstö olisi ollut kokenutta, olisi se voinut näkyä työn tehottomuutena. Tutkitusti myös hankehenkilöstön vaihtuminen kesken hanketta aiheuttaa haasteen hankkeen toiminalle. Näin ollen henkilöstön osaaminen ja vaihtuminen voivat toimia hankkeen riskitekijänä, mikä ei ole tässä projektissa kuitenkaan realisoitunut.

Muut merkittävät riskitekijät hankkeessa liittyivät siihen, saadaanko eri sidosryhmät sitoutettua toimintaan ja perustamaan vesiensuojelun organisaatio sekä siihen, tavoitetaanko positiivisella viestinnällä kohderyhmä, jota vesienhoito kiinnostaisi. Näiden riskien takia hankkeessa panostettiin kattavasti sidosryhmätyöskentelyyn sekä jatkuvaan ja monipuoliseen viestintään laajalle kohderyhmälle.

Perustettavan vesienhoito-organisaation muodon valinta ei varsinaisesti tuottanut vaikeuksia, mutta pohjatyö edellytti ennakoitua runsaammin työaikaa. Perusteellisilla taustatutkimuksilla haluttiin valaa vankka perusta lkaalisten reitin neuvottelukunnan työlle sekä herättää tehdyllä työllä luottamusta mahdollisiin tuleviin neuvottelukunnan jäseniin.

Erilaiset vesistöihin ja ympäristöihin liittyvät teemapäivät huomioitiin hankkeen toteuttamisessa, jotta niiden avulla saatiin median huomio kohdistetuksi hankkeeseen, sen toimintaan ja tavoitteisiin. Sidosryhmätyöskentely ja viestintä olivat hanketyön merkittävimmät oheistehtävät, jotka linkittyvät kaikkeen hankkeen ydintoimintaan. Hanke pyrki toiminnassaan verkostoitumaan ja löytämään esimerkkiratkaisuja vesienhoitoon.

Kaikki hankkeen toiminta edisti Pirkanmaan vesienhoidon toimenpideohjelman toteuttamista sekä vesienhoidon 3. kauden suunnittelua. Hanke edisti ravinteiden kierrätystä viemällä ravinneneutraali alue-konseptia hankealueelle esimerkiksi toimintaohjelmaan esitettyjen kunnostuskohteiden sekä toimenpiteiden sekä neuvottelukunnan kokousesitysten ja keskustelujen kautta.

Positiivisia kokemuksia:	Onnistumisen edellytykset:	Miksi asia/kokemus oli tärkeää hankkeen tavoitteiden toteuttamisen kannalta?
Hyvä yhteistyö paikallismedioiden kanssa	Aktiivinen tiedotus ja rohkea lähestyminen hankeasioilla.	Hankkeen sidosryhmät ja asiakkaat ovat olleet alusta asti tietoisia hankkeesta ja sen tavoitteista. Tämä on lisännyt toimijoiden kiinnostusta hankkeen tavoitteita kohtaan ja on nostanut vesienhoitoa esiin monelta kantilta.
Toimijat ovat olleet aktiivisia ja osallistuneet hyvin tapahtumiin.	Aktiivinen viestintä on tehnyt vesienhoidosta läheisen ja merkityksellisen asian, joka puolestaan on lisännyt sitoutumista yhteistyöhön.	Ilman toimijoiden aktiivista osallistumista tapahtumiin, hankkeen ydintavoitteiden saavuttaminen olisi ollut hyvin vaikeaa.
Hankkeen tiedotuslehdet tehtiin laajassa yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa.	Aktiivinen vuorovaikutus eri sidosryhmien kanssa.	Hankkeen tavoitteena oli aktivoida ja sitouttaa toimijoita. Lehdet poikivat myös useita asiakasideoita ja lisäsivät yleistä kiinnostusta vesienhoitoa kohtaan. Osoitteeton tiedotuslehti on edullisin tapaa jakaa täsmällisesti hyvin kohdistettua tietoa vesienhoidosta laajalle kohderyhmälle.
Tiimityöskentely ELY:ssä	Henkilökemioiden yhteensopivuus, halu tehdä yhteistyötä ja jakaa omaa substanssiosaamista sekä kunnioittaa toisten osaamista.	Aktiivisia yleisötilaisuuksia on pystytty järjestämään useita eri puolilla hankealuetta, jolloin on tavoitettu eri toimijoita kattavasti ja sitoutettu heitä hanketoimintaan. Tilaisuuksien sisältö on ollut toimijoita hyvin palvelevia, koska tilaisuuksissa on ollut projektiosaaja ja substanssiosaaja mukana.
Sidosryhmät ja alueen toimijat halusivat vaikuttaa vesienhoidon organisaation perustamiseen ja sen rakenteeseen.	Laajat sidosryhmähaastattelut olivat mahdollisia, koska sidosryhmät halusivat jakaa kokemuksiaan ja oppejaan. Webropol-työkalun käyttö mahdollisti laajalle joukolle toimijoita toteutetun kyselyn.	Haastatteluista ja kyselyistä tehtiin yhteenvedo, joka oli merkittävässä roolissa valittaessa vesienhoidon organisaation mallia.
Pirkanmaan ELY-keskuksen ja maakuntaliiton yhteistyö	Sähköisen mallikartan laatiminen tiimissä. Sitoutuneisuus ja innovatiivisuus ohjasivat toimintaa. Paikkatietoasiantuntijoiden vahva substanssiosaaminen sekä ELY:ssä että Pirkanmaan liitossa, ELY:n vesimallinnusosaaminen sekä asiakkaiden tarpeiden tunnistaminen ja niihin vastaaminen.	Yhteistyöllä saavutettiin parempi tulos kuin yksin tehtäessä. Lopputuloksena saimme hankesuunnitelman mukaisen sähköisen mallikartan, joka on tehty käyttäjille mahdollisimman helppokäyttöiseksi. Oikeastaan sähköisestä mallikartasta tuli lopulta paljon kattavampi kuin hankesuunnitelmassa oli tavoitteeksi asetettu.

Taulukko 3. Positiivisia kokemuksia hankkeessa sekä onnistumisen edellytyksiä ja kokemusten tärkeys hankkeen kannalta.

Kohdattuja haasteita:	Miksi oli haasteellista:	Miten haaste vaikutti hanketoteutukseen:
Kentällä hankkeen tavoitteet olivat epäselvät hankkeen alkaessa.	Syntyi tarpeettomia epäselvyyksiä esim. samansuuntaisten tavoitteiden saavuttamisesta.	Aluksi piti kattavasti tiedottaa hanketavoitteista sekä vakuuttaa eräitä tahoja, että yhdessä olemme enemmän kuin yksistään. Tämän jälkeen yhteistyö oli hyvää.
Hankesuunnitelmassa oli erittäin kunnianhimoiset tavoitteet.	Resurssisysteistä hanketoteutuksessa oli aikataulupaineita saavuttaa tavoitteet	Hankesuunnitelma päivitettiin yhden osatavoitteen osalta. Joukko- ja kansalaisrahoituksen testaamisesta luovuttiin ja se korvattiin osallisuushalukkuuden selvittämisellä.
Taloudelliset resurssit olivat alimitoitettuja.	Asioiden järjestäminen ja materiaalien hankinta ym. olivat yllättävän kalliita.	Hankkeessa jouduttiin olemaan erityisen tarkkoja talousasioissa ja jotta kaikki tarpeelliset asiat saatiin maksetuiksi.
Kunta- ja kansalaisrahoituksen saaminen	ELY-keskuksen taloushallinnon mukaan ELY-keskus ei voi ottaa vastaa kunnilta rahaa hanketoteutukseen, mutta muut tahot voivat maksaa jotain, joka kuuluu hanketoteutukseen.	Kuntarahoitus on merkittävä summa kokonaishankebudjetissa. Sen tulkittiin olevan yksityistä rahaa. Hankkeessa päätettiin toteuttaa yksityisrahoituksella tiedotuslehti 2019, jonka avulla lähes kaikki yksityisraha saatiin käytettyä.

Taulukko 4. Hankkeessa kohdattuja haasteita.

10. Johtopäätökset hankkeesta ja päätuloksista

Yhteistyöllä vesistöt kuntoon Ikaalisten reitillä -hankkeelle asetettiin kunnianhimoiset tavoitteet hankehaussa. Hankkeen nyt päätyttyä voimme ilolla todeta, että kaikki hankkeen tavoitteet saavutettiin runsaan ja positiivisen yhteistyön ansioista. Vaikka vesienhoidossa on monia eri intressiryhmiä ja joskus jopa vuosikausia kestäneitä erimielisyyksiä, niin hanke onnistui saamaan eri vesienhoidon toimijat puhaltamaan yhteen suuntaan. Siitä konkreettinen osoitus on 66 hyvin erilaisesta organisaatiosta koostuva Ikaalisten reitin vesienhoidon neuvottelukunta, jonka toiminta on suunniteltu pysyväksi. Neuvottelukunnan perustamisvaiheet on tehty mahdollisimman huolellisesti, jotta sen toiminta kykenisi jatkumaan sujuvasti myös Yhteistyöllä vesistöt kuntoon Ikaalisten reitillä -hankkeen jälkeen. Sitouttaminen on kärsivällisyyttä ja suunnitelmallisuutta sekä hiukan heittäytymistä vaativaa työtä.

Yhteistyössä ja kumppanuudessa on mahtivoimaa. Yhteistyöllä saadaan vesistöt kuntoon – pitää vain tarttua toimeen. Mitä laajempia hankekokonaisuuksia esimerkiksi saadaan toteutettua yhtäaikaaisesti, sitä merkittävämmät ja näkyvämmät tulokset saadaan aikaan. Hankkeiden läpivienti ei tapahdu hetkessä. Siksi on tärkeää ryhtyä toimenpiteisiin mieluummin heti kuin myöhemmin ja siihen tulee varata riittävästi aikaa. Kuitenkin pienilläkin kunnostustoimilla voi olla paikallisesti merkittävä vaikutus. Hankkeessa laadittu Ikaalisten reitin vesienhoidon toimintaohjelma sisältää lukuisia valuma-aluekohteita sekä paikallisempia toimia, joiden toteutuessa Ikaalisten reitin vesienhoitoa edistetään merkittävästi.

Seuraavaksi on aika siirtää toimintaohjelma käytännön toteutukseen. Hankkeessa ehdittiin pureutua siihen, miten toteutus voitaisiin käytännössä

hoitaa. Ajatukset alueellisista toimeenpanoryhmistä Ikaalisten reitillä nähtiin mahdollisena ratkaisuna toimenpiteiden koordinoitumiseen ja laajempien hankekokonaisuuksien aikaan saamiseksi. Ryhmien muodostamisen toteuttamiskelpoisuus ja niiden tarkempi suunnittelu ovatkin neuvottelukunnan seuraavaa työskentelyä samalla kun osa jäsenistöstä jo laittaa hankesuunnitelmia vireille ja verkottuu uusien neuvottelukunnasta saatujen tuttavuuksien kanssa.

Valtakunnallinen vesienhoidon 3. suunnittelukausi on parhaillaan käynnissä ja pian ryhdytään päivittämään alueellista Pirkanmaan vesienhoidon toimenpideohjelmaa (TPO). Ikaalisten reitin vesienhoidon toimintaohjelma antaa TPO:n päivitystyöhön tärkeitä tietoja alueen vesienhoidollisista tarpeista ja auttaa tarvittavien toimenpiteiden kohdentamisessa. Tältäkin osin hankkeen voidaan todeta toimivan eräänlaisena pilottina TPO-päivitystyössä.

Paljon on tehty hyvin lyhyessä ajassa. Päällimmäisenä tulevat mieleen ne hetket ja tilanteet, kun huomasimme toimijoiden löytäneen toisistaan vertaistukea. He olivat selvästi oppineet tuntemaan toisensa. Useassa jäsenistöltä tulleessa palautteessa tuli myös esille, että on tarve saada aikaan laajempia hankekokonaisuuksia, ja että toimijoille oli tullut lisäymmärrystä siihen, että vesistöt ovat valuma-alueensa peilejä. Toimia tarvitaan myös valuma-alueella vesistöissä tapahtuvien kunnostustoimenpiteiden lisäksi. Tämän perusteella ei voi muuta kuin todeta, että hankkeessa on onnistuttu täyttämään tavoitteet.

Todella lämmin kiitos kaikille työhön osallistuneille! Olette yhdessä antaneet useita satoja tunteja työ- ja vapaa-aikaanne hankkeen tavoitteiden saavuttamiseksi ja tärkeälle vesienhoitotyölle Ikaalisten reitillä.

11. Liitteet

Liite 1: Ikaalisten reitin vesienhoidon neuvottelukunnan yhteistyösopimus

12.12.2018

PIRELY/3003/2017

Yhteistyösopimus Ikaalisten reitin vesienhoidon neuvottelukunnasta

IKAALISTEN REITIN VESIENHOIDON N E U V O T T E L U K U N T A

1. Neuvottelukunnan tarkoitus ja tehtävät

Neuvottelukunnan tarkoituksena on toimia pysyvänä neuvoa antavana yhteistyöelimenä ja verkostona Ikaalisten reitin alueen kuntien, ELY-keskuksien (Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksien), maakunnan liittojen, vesistön eri käyttäjäryhmien, muiden sidosryhmien ja viranomaistahojen välillä käsiteltäessä kokonaisuutena vesistöä ja sen valuma-alueella tehtäviä vesistöön vaikuttavia toimenpiteitä.

Neuvottelukunnan tavoitteena on vesienhoidon tavoitteiden ja ympäristönsuojelun edistäminen sekä elinkeinoelämän ja ympäristönsuojelun yhteistyön kehittäminen sekä yhteensovittaminen Ikaalisten reitin vesistöalueella.

Neuvottelukunta käsittelee Ikaalisten reitin alueen pintavesiin liittyviä kysymyksiä ja reitin valuma-alueella tehtäviä ympäristöön vaikuttavia toimenpiteitä kokonaisuutena ja kiinteässä yhteistyössä vesistön ja kalatalouden eri käyttäjäryhmien, kuntien, maakuntien, ympäristöviranomaisten ja muiden toimijoiden kanssa.

Neuvottelukunnan tehtäviin kuuluu:

- Ikaalisten reitin alueen pintavesiin kohdistuvien tarpeiden, tavoitteiden, epäkohtien ja mahdollisuuksien kartoittaminen ja esiintuominen,
- elinkeinoelämän ja vesiensuojelun yhteistyön edistäminen,
- alueen vesieliöstön, luontoarvojen ja kulttuurimaiseman vaaliminen,
- ilmastonmuutokseen sopeutumisen ja tulvariskien hallinnan edistäminen
- tutkimus- ja suunnittelutehtävien tarpeiden tunnistaminen, ohjaaminen ja seuraaminen,
- valmistuneiden tutkimusten ja suunnitelmien käsittely ja seuranta sekä tarpeellisten ratkaisujen löytäminen,
- ympäristöön kohdistuvien toimenpiteiden seuraaminen,
- vesienhoidon edistäminen toimimalla vuorovaikutuksessa vesipuitedirektiivin mukaisen yhteistyöryhmän kanssa sekä
- ympäristöasioista tiedottaminen ja tutkimustiedon jakaminen.

2. Neuvottelukunnan työskentely

Ikaalisten reitin vesienhoidon neuvottelukunta kokoontuu pääsääntöisesti kerran vuodessa Pirkanmaan ELY-keskuksen kutsusta ja tarvittaessa useamminkin, mikäli työryhmän enemmistö sitä toivoo. Työryhmä on ELY-keskuksen esittämä ryhmä eri organisaatioista. Neuvottelukunta valitsee vuosittain itselleen puheenjohtajan jäsenistään. Pirkanmaan ELY-keskus toimii sihteerin ja esittelijän tehtävissä sekä asiantuntijatehtävissä sen mukaan, kun käsiteltävät asiat vaativat.

Neuvottelukunnassa toimii työryhmä, joka ottaa vastaan jäsenistön ehdotuksia esityslistalle nostettavista asioista sekä kokoustarpeesta. Työryhmä valmistelee kokoukset. Neuvottelukunta voi myös perustaa tilapäisiä yhteistyöelimiä mm. yksityiskohtaisempaa suunnittelua varten.

Neuvottelukunnan kokouksutsu ja -materiaali lähetetään neuvottelukunnan jäsenille ja annetaan tiedoksi kuntien ympäristöviranhaltijoille sekä tiedotusvälineille ELY-keskuksen toimesta.

Neuvottelukunnassa asiat ratkaistaan pääosin keskustelemalla ja vain poikkeustapauksissa äänestämällä. Mahdollisissa päätöstilanteissa läsnäolijoiden enemmistön kanta ratkaisee, mikäli äänestystulos on tasan, niin puheenjohtajan ääni ratkaisee.

3. Neuvottelukunnan kokoonpano

Ikaalisten reitin neuvottelukuntaan kuuluvat ainakin seuraavat tahot:

- maakuntaliitot (1 edustaja ja varaedustaja/maakuntaliitto)
- kunnat (1 edustaja ja varaedustaja/kunta)
- muut viranomaiset (1 edustaja ja varaedustaja/viranomainen)
- muut tahot (1 edustaja ja varaedustaja/taho)

Neuvottelukunta voi kokouksessaan hyväksyä työryhmän esityksestä uusia jäseniä, kuten yhteisöjä, joilla on kiinnostusta edistää vesienhoitoa ja -suojelua, tutkimusta ja vesistökuu-nostusta kirjallisten hakemusten perusteella. Liittyvän jäsenen/jäsenten tulee hyväksyä neu-vottelukunnan yhteistyösopimus. Neuvottelukunnan kokoukseen voidaan kutsua asiantun-tijoita, joilla ei ole puhe- tai päätösoikeutta. Yksityishenkilöt liittyvät neuvottelukuntaan taustaorganisaationsa esim. yhdistyksien, yhteisöjen sekä osakaskuntien kaut-ta.

Neuvottelukunnasta voi erota ilmoittamalla siitä kirjallisesti työryhmälle.

4. Neuvottelukunnan jäsenten henkilötietojen käsittely

Neuvottelukunta kerää jäsentensä ja varajäsentensä yhteystiedot neuvottelukunnan toi-minnan ja tar-koituksen toteuttamista varten. Tietojen käsittelyssä noudatetaan EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen vaati-muksia sekä kansallisen lainsäädännön vaatimuksia. Tietosuojare-kisteri on luettavissa: <https://wordpress.com/page/ikaalistenreitti.com/2>

5. Yhteistyösopimuksen hyväksyminen

Tämä yhteistyösopimus tulee kaikkia osapuolia sitovaksi, kun Pirkanmaan ELY-keskus alle-kirjoittaa sopi-muksen Ikaalisten reitin vesienhoidon neuvottelukunnan perustamiskokoukses-sa 12.12.2018.

6. Allekirjoitukset

Me allekirjoittaneet olemme perustaneet lkaalisten reitin vesienhoidon neuvottelukunnan, liittyneet siihen jäseniksi ja hyväksyneet edellä olevan yhteistyösopimuksen.

Organisaatio: _____

Edustajat:

nimi (varsinainen jäsen)

sähköposti

nimi (varajäsen)

sähköposti

____/____.2018 _____

paikka

____/____.2018 _____

paikka

nimenkirjoitusoikeuden omaavan allekirjoitus

nimenkirjoitusoikeuden omaavan allekirjoitus

nimenselvennys ja asema

nimenselvennys ja asema

Julkaisusarjan nimi ja numero Raportteja 55/2019					
Vastuualue Ympäristö ja luonnonvarat					
Tekijät Virve Rinnola Anne Mäkynen		Julkaisu-aika Helmikuu 2020			
		Kustantaja /Julkaisija Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus			
		Hankkeen rahoittaja /toimeksiantaja Ympäristöministeriö			
Julkaisun nimi Yhteistyöllä vesistöt kuntoon Ikaalisten reitillä					
<p>Tiivistelmä</p> <p>Yhteistyöllä vesistöt kuntoon Ikaalisten reitillä -hanke toteutettiin 1.9.2017–31.12.2019. Hanke toteuttaa osaltaan Suomen vesienhoidon ja merenhoidon toimenpideohjelmia, joissa esitetään toimet vesien hyvän tilan saavuttamiseksi. Hanke on ympäristöministeriön rahoittama. Se on luokiteltu viestintä- ja verkostoitumishankkeiden kategoriaan, jolla tuetaan mm. vesistökunnostusverkostojen syntymistä ja toimintaa. Hankkeen toteutuksesta vastasi Pirkanmaan ELY-keskus ja hankekumppanina toimi Pirkanmaan liitto. Hanke toteutettiin yhteistyössä laajan sidosryhmäverkoston kanssa, johon lukeutuivat muun muassa alueen kunnat, Suomen Metsäkeskus, vesistöjen käyttäjät, yritykset, yhdistykset, kuten vesiensuojeluyhdistykset ja MTK.</p> <p>Hankkeen päätavoitteena oli perustaa Ikaalisten reitin alueelle vapaaehtoinen vesienhoito-organisaatio, jonka toiminta pyrittiin vakautamaan. Tavoitteena oli, että organisaation jäsenenä olisi laajasti alueen eri toimijoita. Kaiken kaikkiaan alueen toimijoita pyrittiin kannustamaan vesienhoitotyöskentelyyn ja sitouttamaan heitä hanketoimintaan. Hankkeen tuloksena otettiin käyttöön vesienhoidon neuvottelukuntamalli, joka on tulevaisuudessa monistettavissa ja jalkautettavissa myös muilla Pirkanmaan vesistöalueilla. Neuvottelukunta laati yhteistyössä alueelle vuoteen 2027 ulottuvan toimintaohjelman, joka oli yksi hankkeen tavoitteista.</p> <p>Tavoitteiden mukaisesti alueelle tehtiin myös vesiensuojelurakenteiden malliverkosto, joka on kaikkien vapaasti käyttävissä paikkatietoon perustuvana verkkoalustana. Tämän lisäksi kolmelle malliverkoston kunnostuskohteille laadittiin ja pystytettiin maastoon kohdekuvaustaulut, jotka toimivat esimerkkeinä kunnostusta suunnitteleville. Hankkeessa selvitettiin toimijoiden osallisuushalukkuutta vesienhoidon tavoitteiden toteuttamiseksi.</p>					
Asiasanat (YSA:n mukaan) Vesienhoito, vesistöt, vesistökunnostus, osallisuushalukkuus, Kokemaenjoki, Ikaalinen, Pirkanmaa					
ISBN (Painettu)	ISBN (PDF) 978-952-314-832-1	ISSN-L 2242-2846	ISSN (painettu)	ISSN (verkojulkaisu) 2242-2854	
www www.doria.fi/ely-keskus		URN URN:ISBN:978-952-314-832-1		Kieli Suomi	Sivumäärä
Julkaisun myynti/jakaja Pirkanmaan ELY-keskus					
Kustannuspaikka ja -aika Tampere			Painotalo PunaMusta Oy		

Yhteistyöllä vesistöt kuntoon Ikaalisten reitillä -hanke toteutettiin vuosina 2017-2019 ympäristöministeriön rahoittamana. Hankkeella tuetaan vesistökunnostusverkostojen syntymistä ja toimintaa Ikaalisten reitin alueella, Kokemäenjoen vesistön vesistöalueella. Hankkeen toteutuksesta vastasi Pirkanmaan ELY-keskus ja hankekumppanina toimi Pirkanmaan liitto. Hanke toteutettiin yhteistyössä laajan sidosryhmäverkoston kanssa, johon lukeutuivat muun muassa alueen kunnat, Suomen Metsäkeskus, vesistöjen käyttäjät, yritykset, yhdistykset, kuten vesiensuojeluyhdistykset ja MTK.

Hankkeen päätavoitteena oli perustaa Ikaalisten reitin alueelle vapaaehtoinen vesienhoito-organisaatio, jonka toimintamuodoksi valikoitui neuvottelukuntamalli ja jonka toiminta pyrittiin vakauttamaan. Neuvottelukunnan tärkein työ hankkeen aikana oli laatia yhteistyössä alueelle vuoteen 2027 ulottuva toimintaohjelma. Vesienhoidon tavoitteita tukemaan laadittiin hankesuunnittelun apuvälineeksi paikkatietoon perustuva sähköinen malliverkosto. Siinä on kuvattuna jo toteutuneita ja vielä suunnitteluvaiheessa olevia vesiensuojelurakenteita ja toimenpiteitä sekä monipuolisesti tietoa mm. valuma-alueen kuormituksesta. Kolmelle malliverkoston kunnostuskohteelle laadittiin ja pystytettiin maastoon kohdekuvaustaulut, jotka toimivat esimerkkeinä kunnostusta suunnitteleville. Hankkeessa selvitettiin toimijoiden osallisuushalukkuutta vesienhoidon tavoitteiden toteuttamiseksi.

RAPORTTEJA 55 | 2019

YHTEISTYÖLLÄ VESISTÖT KUNTOON IKAALISTEN REITILLÄ

Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

ISBN 978-952-314-832-1 (PDF)

ISSN-L 2242-2846

ISSN 2242-2854 (verkkojulkaisu)

URN:ISBN:978-952-314-832-1

www.doria.fi/ely-keskus | www.ely-keskus.fi